

Høringsnotat med forslag til endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn (stedsnavnloven)

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
2. Bakgrunn.....	5
2.1 Innledning	5
2.2 Kulturminneverdien til et stedsnavn.....	6
2.3 Lovrevisjonen 2014–2015	7
2.4 Ny forskrift i 2017	7
3. Formål og virkeområde.....	8
3.1 Gjeldende rett.....	8
3.2 Departementets vurdering	8
3.3 Departementets forslag	8
4. Valg av stedsnavn	9
4.1 Gjeldende rett.....	9
4.2 Departementets vurdering	11
4.3 Departementets forslag	11
5. Navnevern.....	11
5.1 Gjeldende rett.....	11
5.2 Departementets vurderinger	12
5.3 Departementets forslag	14
6. Regler om skrivemåten av stedsnavn.....	14
6.1 Gjeldende rett.....	14
6.2 Departementets vurdering	15
6.3 Departementets forslag	16
7. Kunngjøring og høring.....	17
7.1 Gjeldende rett.....	17
7.2 Departementets vurdering	18
7.3 Departementets forslag	19
8. Stedsnavntjenesten.....	19
8.1 Gjeldende rett.....	19
8.2 Departementets vurderinger	21

8.3	Departementets forslag	22
9.	Utvidede oppgaver for stedsnavntjenesten.....	23
9.1	Gjeldende rett.....	23
9.2	Departementets vurdering	23
9.3	Departementets forslag	24
10.	Klage på avgjørelser etter loven	25
10.1	Gjeldende rett.....	25
10.2	Departementets vurdering	26
10.3	Departementets forslag	28
11.	Gjenåpning av stedsnavnsaker.....	28
12.	Oppfølging av NOU 2016: 18 <i>Hjertespråket</i>	29
13.	Redaksjonelle endringer	31
13.1	Gjeldende rett.....	31
13.2	Departementets vurdering	31
13.3	Departementets forslag	32
14.	Regler om skrivemåten av stedsnavn – alternativ 2	34
14.1	Gjeldende rett.....	34
14.2	Departementets vurdering	35
14.3	Departementets forslag	36
15.	Administrative og økonomiske konsekvenser.....	36
16.	Forslag til endringer i stedsnavnloven.....	38

1. Innledning

Kulturdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn (heretter stedsnavnloven).

Målet med lovrevisjonen er å gi kommunene større frihet i stedsnavnavgjørelser, både valg av stedsnavn og vedtak om skrivemåten av dem. Videre er målet å følge opp de delene i NOU 2016:18 *Hjertespråket, Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk*, som omhandler vern og bruk av samiske stedsnavn.

Kulturdepartementet vil her sende to alternative forslag på høring.

Alternativ 1 innebærer flere endringer og presiseringer som til sammen gir kommunene større innflytelse i stedsnavnsaker i sitt område. Alternativet inneholder også oppfølginger av forslag og analyser i utredningen *Hjertespråket*. I tillegg foreslås flere redaksjonelle endringer.

Alternativ 2 omfatter hele alternativ 1. I tillegg foreslås en endring i § 4 *Reglar om skrivemåten*, som i praksis gjør at vedtakene om skrivemåte i Kartverket, ikke automatisk blir førende for hvilke skrivemåte det er mulig for kommunene å vedta.

Dette er forslagene til endringer i stedsnavnloven:

Alternativ 1

- Departementet foreslår at også norske stedsnavn skal omfattes av § 1 andre ledd. Det slås fast at loven skal sikre hensynet til både norske, samiske og kvenske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale konvensjoner.
- I § 2 *Definisjonar*, presiseres det at *reinbeitedistrikt* er et eksempel på et administrativt område som omfattes av stedsnavnlovens virkeområde. Det foreslås videre et tillegg i ny § 7 *Avgjerder*, hvor det fremgår at Kartverket skal være vedtaksorgan for vedtak om skrivemåten av reinbeitedistrikt.
- Det foreslås ingen endring i ordlyden til § 3 *Namnevern*, men begrepet "særlege grunnar" i andre ledd, siste punktum klargjøres i forarbeidene. Formålet er å sikre at dette unntaket skal praktiseres mindre begrenset enn i dag.
- I § 4 *Reglar om skrivemåten* tas det inn en formulering som i dag står i § 1 første ledd tredje punktum i Forskrift om stadnamn: "Har skrivemåten vore lenge i bruk og er vel kjend og innarbeidd, kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp." Bakgrunnen for å løfte denne unntaksregelen fra forskrift til lovtekst er et signal om at den skal praktiseres oftere enn det som har vært praksis til nå. Den forventede konsekvensen er at rettstilstanden endres. I merknaden til lovens § 4 skal det fremgå hvilke vurderinger som skal gjøres for at unntaksregelen kan praktiseres.

- I § 13 *Stadnamnkonsulentar* blir tittelen endret til "Stadnamntenesta". Videre foreslår departementet at stedsnavntjenesten, som i dag bare har en administrativ tilknytning til Språkrådet, blir en del av Språkrådets samfunnsoppdrag om å styrke norsk og bidra til revitalisering av kvensk. Sametinget vil fremdeles være stedsnavntjeneste for samiske stedsnavn.
- Departementet foreslår et nytt tillegg i ny § 7 *Avgjerder*, som lovfester selve valget av navn. Kommunene velger selv navn på de navneobjektene de vedtar skrivemåten av etter gjeldende § 5 andre ledd. Dette gjør kommunene i kraft av sin negativt avgrensede kompetanse.
- Departementet foreslår å ta inn i ny § 8 om kunngjøring og høring, at det er kommunen som er ansvarlig for å kunngjøre lokalt at det er reist navnesak, også der det er andre enn kommunen som har reist saken.
- Departementet foreslår et tillegg i ny § 9 *Tilråding* som pålegger stedsnavntjenesten å gi vedtaksorganet tilråding om navnevern: "Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal stadnamntjenesta gi tilråding om fastsetjing av namn, namneskikk og skrivemåte."
- Videre foreslår departementet å ta inn i loven at stedsnavntjenesten kan gi tilråding om hvordan et stedsnavn skal brukes av vedtaksorganet *etter* at skrivemåten er vedtatt. Slik tilråding kan de gi hvis de blir gjort oppmerksomme på eller selv oppdager feil bruk eller manglende bruk av vedtatte stedsnavn.
- Det presiseres at når Kongens vedtaksmyndighet er delegert til et departement, så kan det ikke klages på disse vedtakene.
- Klageinstansen for klage på manglende bruk eller feilbruk av stedsnavn endres fra "*overordna departement*" til "*til det organet som er nærast overordna det organet som klagen gjeld. Fylkesmannen skal ta imot klager over feilbruk og manglende bruk når det gjeld kommunale eller fylkeskommunale organ.*"
- Det foreslås videre å dele opp noen bestemmelser i flere paragrafer, omrokere noen bestemmelser, slå sammen noen setninger og oppdatere henvisningene som følge av dette. Dette er ikke ment å innebære noen materiell endring, men foreslås for å gjøre loven klarere og lettere tilgjengelig.

Alternativ 2

- Forslaget omfatter alle endringsforslagene i alternativ 1. I tillegg foreslås en endring som i større grad enn i dag gir kommunene gjennomslag for sine ønsker om skrivemåten av stedsnavn.
- Forslaget går ut på snevre inn dagens hovedregel i § 4 andre ledd. Regelen er i dag til for å motvirke at samme navnet, brukt på ulike navneobjekter, får ulik skrivemåte innenfor samme geografiske område. Departementet foreslår å omskrive regelen til å

gjelde bare når Kartverket og fylkeskommunene gjør vedtak om skrivemåte. Som konsekvens av endringen gjelder regelen ikke for kommunale vedtak etter stedsnavnloven.

2. Bakgrunn

2.1 Innledning

Det er spesielt én sak om stedsnavn som har fått mye oppmerksomhet de siste årene. Overhalla kommunestyre gjorde vedtak i 2014 om at tettstedet *Overhalla/Ranemsletta* skulle ha navnet *Overhalla*. Namdal Historielag mente at det var navnet *Ranemsletta* som burde være navnet på tettstedet. Nord-Trøndelag Kulturvernråd støttet klagen fra historielaget.

Klagenemnda for stedsnavnsaker overprøvde vedtaket i kommunen og konkluderte med at man ikke kan la navnet *Overhalla* overta for *Ranemsletta*. Dette ville være et brudd på stedsnavnlovens intensjon om å ta vare på stedsnavn som kulturminner. Klagenemnd for stedsnavnsaker mente at navnet *Overhalla* er gammelt og innarbeidet og står neppe i fare for å forsvinne, heller ikke ved en eventuell kommunesammenslåing.¹

Nemnda uttalte også at det her var snakk om et navn med stor utbredelse (*Overhalla*) som fortrenger et navn med mindre utbredelse (*Ranemsletta*). Dette er forhold som kommer inn under bestemmelsen i § 3 andre ledd i stedsnavnloven: "Eit nedverd stadnamn kan berre bytast ut med eit anna namn som har tradisjon som namn på det same namneobjektet".

Denne saken, og en sak om stedsnavnene Skage og Hunn², har vært omtalt i skriftlige spørsmål fra Stortinget. I spørsmålet i Dokument nr. 15:152 (2017–2018) fra representanten Trine Skei Grande er det vist til uttalelsen fra flertallet i Stortingets kommunalkomité i behandlingen av Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*, jf. Innst. S 333 (2014–2015): "Det må vurderes økt kommunalt selvstyre innenfor fastsetting av skrivemåte og navn innenfor adresse- og skiltprosjekt".

Kulturministeren besvarte spørsmålet med at departementet var i gang med et lovarbeid, og at arbeidet kun ville omhandle større frihet for kommunene i saker som gjelder fastsetting av navn.

Et høringsnotat med et begrenset endringsforslag ble sendt på høring den 5. desember 2017. Høringsfristen var 22. januar 2018. Målet med revisjonen var å gi kommunene enda større grad av selvbestemmelse når de velger navn på et sted.

I høringsnotatet viste Kulturdepartementet til at kommunene i dag har stor grad av selvbestemmelse i avgjørelser om stedsnavn. Kommunene har som hovedregel den endelige kompetansen til å velge stedsnavn i sitt område. Dette følger av den negativt avgrensede kompetansen til kommunene. Kompetansen er likevel begrenset av stedsnavnlovens § 3 *Namnevern*. Disse begrensningene er satt av hensyn til bevaring av

¹ Klagenemndas vedtak i klagesak 16/2014 av 7. november 2014.

² Klagenemndas vedtak i klagesak 16/2014 av 5. juni 2015.

nedarvede og tradisjonsrike stedsnavn. Departementets endringsforslag i desember 2017 innebar at én av disse begrensningene skulle fjernes, men bare når det gjaldt norske stedsnavn. Slik ville kommunene stå friere til å bytte ut et nedarvet stedsnavn med et nytt navn eller med et annet navn som ikke har tradisjon på det samme navneobjektet.

Siden endringsforslaget åpnet for at kommunene kunne bytte ut nedarvede stedsnavn, ble det foreslått en skjerpet saksbehandlingsregel. Forslaget var at stedsnavntjenesten skulle gi råd om både navnsetting, navneskikk og skrivemåte før kommunen fatter vedtak. Begrunnelsen for dette var at kommunene ville få et bedre beslutningsgrunnlag for å fatte vedtak i tråd med stedsnavnlovens formål om å videreføre nedarvede stedsnavn i bruk.

For å ivareta det særlige behovet for vern som samiske og kvenske stedsnavn har, ble det ikke foreslått endringer som berørte disse stedsnavnene.

Høringsnotatet ble sendt ut med kort høringsfrist. Departementet antar at dette er årsaken til at det kun ble sendt inn 45 høringssvar innen fristen. Av disse var 8 høringssvar fra kommuner.

KS og de fleste kommunene var positive til endringsforlagene. Forslaget om endringer i lovens § 3 *Namnevern* fikk imidlertid sterk motstand fra fagmiljøene.

Innvendingene mot forslaget var at det ville stride mot lovens formål, og at vernet av stedsnavn som kulturminner ville bli alvorlig svekket. Videre mente flere høringsinstanser at forslaget kunne føre til at private, økonomiske interesser i større grad ville få gjennomslag for sine navneønsker og dermed fortrenge tradisjonsrike stedsnavn til fordel for nydannede navn eller navn uten tradisjon som navn på navneobjektet. Det ble ytret bekymring for om kommunene har tilstrekkelig kunnskap om stedsnavnenenes historiske opphav og utbredelse til å fatte vedtak i tråd med god navneskikk. Flere påpekte også at forslaget ville skape et uheldig skille mellom samiske/kvenske navn og norske navn.

Regjeringen besluttet å ikke legge fram en lovproposisjon for Stortinget våren 2018. Isteden ble det bestemt å gjennomføre en bredere gjennomgang av stedsnavnloven og en ny høringsrunde, hvor også den kompetansen som stat, kommune og fylkeskommune har til å vedta *skrivemåte av stedsnavn* skulle vurderes.

I tillegg skal departementet vurdere oppfølging av NOU 2016: 18 *Hjertespråket – forslag til lovverkt, tiltak og ordninger for samiske språk*, som også inneholdt forslag til endringer i stedsnavnloven.

2.2 Kulturminneverdien til et stedsnavn

Formålet med stedsnavnloven er etter § 1 "å ta vare på stadnamn som språklege kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna". Stedsnavnene er en del av vår felles kulturarv. De gir opplysninger om språk, terreng, ferdselsårer, dyreliv, plantevekst, militære varslingssystem, kirkelig styring, folkelige gjøremål, ordbruk, arbeid, tenkemåte og levevis.

I merknadene til § 1 i forarbeidene til gjeldende lov, Prop. 105 L (2014–2015), står det at det ikke bare er "det språkhistoriske *innhaldet* i eit namn som er verneverdig, men også sjølve forma namnet har i nedverd lokal uttale."

Ved lovrevisjonen i 2005 ble det tatt inn i loven en egen bestemmelse som gjelder valg av stedsnavn og vern av noen særlige kategorier av stedsnavn i § 3 *Namnevern*. Vernet det her er tale om, er et vern til støtte for traderingen av navnet. Det vil si at loven, jf. formålsparagrafen, fremmer en aktiv bruk av stedsnavnene som som er i tråd med den tradisjonelle navnebruken på stedet. Samtidig var lovgivers intensjon å hindre at for eksempel et kommersielt eller historisk interessant stedsnavn som ikke har tilknytning til et bestemt sted eller et bestemt navneobjekt, fortrenger det navnet som opprinnelig er brukt om det samme navneobjektet.

Det må understrekes at stedsnavnloven på tross av det som er nevnt ovenfor, ikke i seg selv skal være til hinder for samfunnsutvikling og endringer i administrative inndelinger, for eksempel ved kommunesammenslåinger. Når administrative ordninger endres, må nødvendigvis bruken av stedsnavn endres noe.

2.3 Lovrevisjonen 2014–2015

Som oppfølging av Innst. S. nr. 124 (2008–2009) om representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Halleraker og Olemic Thommesen om endring av bruksnavn (eiendomsnavn) uten grunneiers samtykke ble det gjort endringer i § 6 i stedsnavnloven, jf. Prop. 105 L (2014–2015), Innst. 323 L (2014–2015) og Lovvedtak 99 (2014–2015).

Endringene trådte i kraft 1. juli 2015 og medførte at grunneieren fikk rett til å avgjøre skrivemåten av bruksnavn. Tidligere var det Kartverket som fastsatte dette, men vedtaksorganet skulle legge vekt på synspunktet til grunneieren. Etter lovendringen ligger den formelle vedtaksmyndigheten fremdeles hos Kartverket, men grunneier har rett til å kreve å få sitt ønske innvilget, forutsatt at det kan dokumenteres at skrivemåten har vært i offentlig bruk. En konsekvens av endringen er at det tillates at et navn på en brukseiendom kan få en skrivemåte som ikke er i tråd med offisiell rettskrivning, dersom eieren ønsker dette. Samtidig med dette ble det gjort endringer som ville "tydeleggjere kva kulturminneverdien til stadnamna er, og legitimere offisiell normering som vernetiltak."³

2.4 Ny forskrift i 2017

Kulturdepartementet vedtok 23. mai 2017 ny forskrift om stedsnavn. Den gamle forskriften om skrivemåten av stedsnavn fra 2007, som hadde en kompleks struktur, ble samtidig opphevet. Forskriften fra 2007 inneholdt blant annet en språklig veiledningsdel.

Målet med forskriftsrevisjonen var å gjøre nødvendige endringer som følge av lovrevisjonen i 2015, samt å stille vedtaksorganene friere i prosessen med å vedta skrivemåte. Hovedgrepet

³ Prop. 105 L (2014–2015) s. 5.

var å ta den språklige veiledningsdelen ut av forskriften for å tydeliggjøre at disse føringene er retningslinjer, og ikke direkte påbud.

Språkrådet er ansvarlig for arbeidet og har gjennomført en høring av forslag til nye retningslinjer. Nye retningslinjer ble godkjent av departementet høsten 2018.

3. Formål og virkeområde

3.1 Gjeldende rett

Stedsnavnloven § 1 *Formål og virkeområde* regulerer både formålet med loven, virkeområdet og gir regler for når loven skal gjelde. I Innst. O. nr 59 (2004 – 2005) går det fram at formålsparagrafen fikk et tillegg i andre ledd om at loven skal sikre hensynet til samiske og kvenske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjoner. Bakgrunnen for dette var å fremheve i formålsparagrafen at "samiske og kvenske stadnamn treng eit særleg vern og eit incitament til å ta vare på og nytte desse namna i samsvar med regelverket."

3.2 Departementets vurdering

Departementet anerkjenner at samiske og kvenske stedsnavn har et særlig behov for vern, ettersom disse språkene i internasjonal sammenheng er klassifisert som truede språk. Samtidig mener departementet at stedsnavnloven i størst mulig grad bør likebehandle norske, samiske og kvenske stedsnavn som immaterielle kulturminner. Departementet er også klar over at bevaringen og videreføringen av norske stedsnavn er under press, blant annet fra kommersielle aktører som ikke er bundet av stedsnavnloven og/eller ikke har et like bevisst forhold til lokal navneskikk.

Departementet har på bakgrunn av dette vurdert at det vil være hensiktsmessig å fremheve i dette leddet i formålsparagrafen at også hensynet til norske stedsnavn skal sikres. Dette er ment for å klargjøre det som er å regne som gjeldende rett. Endringen er samtidig et uttrykk for at stedsnavnloven både er en *kulturminnelov* til vern av immateriell kultur, men også en *språklov*, som skal fremme norsk, samisk og kvensk i aktiv bruk, jf. stedsnavnloven § 1.

3.3 Departementets forslag

Departementet foreslår en endring i formålsparagrafen § 1, andre ledd, slik at det klart fremgår at loven skal sikre hensynet til norske stedsnavn på lik linje med samiske og kvenske stedsnavn. Ordet *norske* tas derfor inn i andre ledd:

Lova skal sikre omsynet til *norske*, samiske og kvenske stadnamn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtalar og konvensjonar.

4. Valg av stedsnavn

4.1 Gjeldende rett

Tradisjonelle stedsnavn har oppstått ved at folk har brukt en betegnelse om et sted i en viss tid, slik at denne har festet seg som navn på stedet. De tradisjonelle nedarvede stedsnavnene våre har dermed oppstått spontant, og ikke som et resultat av administrative eller politiske vedtak. Det er ikke slik at innbyggerne i en bygd har "valgt" et navn på bygda. Det er snarere slik at navnet er overlevert gjennom generasjoner. Stedsnavnloven søker å videreføre lokal navnetradisjon ved valg av nye navn på nye navneobjekter, fordi navnene har språkhistorisk og kulturhistorisk verdi for lokalsamfunnet og nasjonen.

I dag kan en likevel si at det "velges" navn. Adresseringsarbeidet i kommunene, jf. matrikkeloven § 21 og matrikkelforskriften § 51, innebærer at kommunene velger et adressenavn. Matrikkelforskriften § 51 første ledd fastsetter blant annet følgende: "Kommunen skal tildele alle gater, veger, stier, plasser og områder som blir brukt til offisiell adressering, et navn som er entydig innenfor kommunen. Skrivemåten fastsettes etter reglene i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn."

Kommunen kan da velge å bygge på den lokale navnetradisjonen. I forarbeidene til matrikkeloven § 21 ble det lagt til grunn, jf. Ot.prp. nr. 70 (2004–2005) at "[k]ommunen må ta omsyn til at adresser både praktisk og kulturelt har mykje å seie både for den enkelte og for omverda". At en bygger på den lokale navnetradisjonen, vil si at en prøver å føre videre lokale, tradisjonelle stedsnavn i adressetildelingen. Slik bidrar en til å bevare stedsnavn som kanskje ellers ville gått ut av bruk. For eksempel kan det være aktuelt å ta utgangspunkt i navn på gårder eller andre virksomheter, eller en kan bruke navn på teiger og nedlagte husmannsplasser som for eksempel Lykkja, Nyjordet, Sagbakken og Sørtorpet, enten direkte eller med tillegg av et ord for vei. Forutsetningen for å bruke slike navn er at den veien eller det området som skal ha navn, ligger på eller like ved stedet som har navnet fra før. I kommuner med kvensk og samisk navnetradisjon er det aktuelt å bruke navn på disse språkene, for eksempel navn på gamle slåttemark, myrer, fiskeplasser og skogteiger. Dette er eksempler på god navneskikk.

Kommunen kan også velge å lage nye navn på nye adresser, som er nye navneobjekter. En kommune kan kalle en gate som ikke har hatt navn før for Blåbærstien, selv om den leder til husmannsplassen Sørtorpet. Bestemmelsene i stedsnavnloven er ikke til hinder for dette, selv om det er mer i tråd med formålsparagrafen å ta vare på og bruke nedarvede stedsnavn når man tildeler adresser. Det er også sikker tradisjon for at kommunen kan endre gatenavn når kommunen finner at gode grunner taler for dette

De fleste navnevalg som stat, kommune og fylkeskommune gjør, følger av lov og sedvane. I stedsnavnloven er det få direkte henvisninger til lovgivning om navnevalg, selv om skrivemåten, etter at det aktuelle navnevalget er gjort, skal følge reglene i stedsnavnloven. Det har derfor blitt stilt spørsmål ved om det er et uklart lovgrunnlag for at kommunene velger navn innenfor kommunegrensene, når dette navnevalget ikke skjer i adresseringssammenheng etter matrikkelforskriften § 51. I Prop. 105 L (2014 – 2015) *Endringar i lov om stadnamn (om høvet grunneigarar har til å fastsetje skrivemåte av*

bruksnamn m.m.) ble lovgrunnlaget for navnevalg drøftet. Konklusjonen var at "[h]øvet kommunen har til å velje namn i tilfelle som ikkje gjeld adressering, følger av den negativt avgrensa kompetansen til kommunen". Proposisjonen siterer fra Meld. St. 12 (2011–2012) *Stat og kommune – styring og samspel* der det blir gjort rede for kommuneloven og det kommunale sjelvstyret:

"Det går fram av § 6 at kommunane er eigne rettssubjekt. Dette set skrankar for styringa frå andre instansar og gjev kommunane kompetanse. Kompetansen er i utgangspunktet autonom og gjev kommunane høve til å binde seg sjølv. Det er ikkje gjeve generelle avgrensingar på kommunane sin kompetanse til å binde seg sjølv. Kommunane har som tidlegare nemnt negativt avgrensa kompetanse i Noreg. Det inneber at dei kan gjere kva dei vil så lenge det ikkje er ulovleg eller oppgåva er lagd til andre. Rammene for kva som er lovleg, følger både av lovfesta og ulovfesta rett. Dersom kommunen som offentleg myndigheit skal binde andre, må han likevel ha eigen lovheimel for det."

Etter gjeldende rett er det slik at alle tiltak som kommunen har ansvaret for, og som trenger et namn, har kommunen rett til å velge navn på. Stedsnavnloven viser bare indirekte til at kommunen har denne kompetansen i § 1 *Formål og verkeområde* tredje ledd: "Lova gjeld når organ for stat, fylkeskommune og kommune skal fastsetje stadnamn eller skrivemåten av dei, eller bruke dei i tenesta."

Oppsummert er rettstilstanden slik at valget av stedsnavn ikke skjer etter stedsnavnloven. Samtidig fastsettes skrivemåten av de valgte stedsnavnene etter stedsnavnloven. Dersom kommunen velger et nytt navn eller vedtar å bruke et navn som fortrenger et navn som har krav på vern, er dette i strid med stedsnavnloven § 3 *Namnevern* – og kan overprøves.

Kartverket velger ikke navn på de navneobjektene som de i dag vedtar skrivemåten av jf. gjeldende § 5 tredje ledd. Kartverket er aldri eier av et navneobjekt. Kartverkets oppgave er å registrere allerede eksisterende informasjon om stedsnavn, og å vedta skrivemåten av dem, *ikke* å velge stedsnavn. Statens vegvesen eller Kystverket er eksempler på statsorgan som velger navn på statlige anlegg. Utenom disse statsorganene er det kommunene og fylkeskommunene som i stor grad bestemmer hvilke stedsnavn som skal videreføres i bruk.

I en evalueringsrapport⁴ fra 2001 tok en arbeidsgruppe stilling til et forslag fra Sarpsborg kommune om at alle regler fra forskjellig lovgivning om stedsnavnfastsettelse skulle samles i lov om stadnamn. Arbeidsgruppa mente det ville få "for vidtrekkende konsekvenser å foreslå flytting av alle regler vedrørende navnsetting til lov om stadnamn (jf. forslaget fra Sarpsborg kommune)", og gikk derfor ikke inn for dette. Likevel oppfattet mange av de som uttalte seg i høringen det "... som en mangel med lov om stadnamn at den ikke inneholder regler om navnsetting og vern av selve stedsnavna i tillegg til regler om skrivemåten og bruk av stedsnavn". Løsningen ble å innføre regler om namnevern i § 3.

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/evaluering-av-stadnamnlova/id521571/>

4.2 Departementets vurdering

Fordi det har blitt stilt spørsmål ved lovligheten av navnevalgene som kommunene og fylkeskommunene gjør før vedtak om skrivemåten av dem, ser departementet et behov for å lovfeste valget av navn i stedsnavnloven – av pedagogiske grunner. Fordi regelen i § 3 *Namnevern* i noen grad begrenser handlefriheten til kommunen, er det viktig at lovteksten ikke tier om myndigheten til å velge navn.

Forslaget er ikke ment å innskrenke kommunenes kompetanse, men å unngå at det stilles spørsmål ved lovligheten ved de navnevalgene kommunen gjør.

4.3 Departementets forslag

Departementet foreslår et tillegg i bestemmelsen om vedtak og andre avgjørelser etter loven i ny § 7 *Avgjerder*, som lovfester selve valget av navn:

Kommunen *fastset navn på og vedtek* skrivemåten av offisiell adresse av navn på tettsteder, grender, kommunale gater, vegar, torg, bydelar, bustadfelt, anlegg o.l.

Fylkeskommunen *fastset navn på og vedtek* skrivemåten av navn på fylkeskommunale anlegg o.l.

Videre foreslås et nytt punktum i ny § 7 tredje ledd:

Statlege organ vel navn på statlege anlegg som Kartverket gjer vedtak om skrivemåten av.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det er behov for å lovfeste kommunenes og fylkeskommunenes kompetanse til å velge stedsnavn og om de foreslåtte formuleringene i lovutkastet innskrenker kommunenes kompetanse på en utilsiktet måte.

5. Navnevern

5.1 Gjeldende rett

Reglene om navnevern i stedsnavnloven § 3 fastslår ikke vedtaksmyndighet for valg av navn i ulike situasjoner innenfor virkeområdet til loven, men er ment som en støtte til formålsparagrafen:

Eit stadnamn kan berre takast i bruk på ein stad der det tradisjonelt ikkje høyrer heime dersom det ikkje er i bruk som verna etternamn, ikkje er eit særeige namn og heller ikkje må vernast av andre grunnar.

Eit nedervd stadnamn kan berre bytast ut med eit anna namn som har tradisjon som namn på det same namneobjektet. Unntak kan gjerast dersom særlege grunnar talar for det.

Overordnet handler bestemmelsene om å videreføre så mange navn som mulig på det stedet de har tilknytning til. Navnevernet etter stedsnavnloven skal likevel ikke være til hinder for nydanning av navn. Dersom et navneobjekt forsvinner og blir erstattet med et nytt, for eksempel ved at en seter blir omdannet til en hyttegrend, er det i tråd med god navneskikk å

videreføre navnet på setra til hyttegrenda, men dette er ikke regulert i stedsnavnloven § 3. Det er ikke et hinder i loven for å kalle hyttegrenda noe helt annet.

Anledningen som kommunen har til å velge navn i tilfeller som ikke gjelder adressering, følger av den negativt avgrensede kompetansen til kommunen, av kommunens selvråderett, som gjort rede ovenfor.

En av endringene som ble gjort i revisjonen av stedsnavnloven i 2014–2015, var å presisere at bestemmelsene om klage i § 10 gjelder når det er strid om navnevernet som følger av § 3.

Før lovendringen hadde departementet erfart at det ble stilt spørsmål ved lovgrunnlaget når kommunene gjorde ulike navnevalg. Spørsmålet kunne også stilles om klagereglene i stedsnavnloven gjaldt dersom kommunens vedtak var i strid med navnevernet i § 3.

Lovrevisjonen tydeliggjorde at bestemmelsene i § 10 *Klage* gjaldt for kommunens vedtak. Det ble tatt inn et nytt andre punktum i første ledd i § 10: "Tilsvarende gjeld for vedtak om namnsetjing etter anna lov, dersom vedtaket er i strid med § 3 i lova her." I forarbeidene uttalte departementet at en slik presisering ville "verke som ei bevisstgjering av t.d. kommunane som moglegevis allereie i reguleringsplanar tek i bruk namn som det seinare kan hevdast er i strid med stadnamnlova § 3 om namnevern", jf. Prop. 105 L (2014 – 2015) s. 33. Forslaget møtte ikke motstand i høringsrunden, og ble tatt inn i loven.

5.2 Departementets vurderinger

Siden 2010 har Klagenemnda for stedsnavnsaker hatt fem saker som gjelder § 3, til behandling.⁵ To av sakene har blitt avvist av Klagenemnda. En av forklaringene på at klageomfanget på selve navnevalget ikke er større enn dette, er antakelig at det fram til lovendringen i 2015 til dels ble oppfattet som uklart om klagereglene i stedsnavnloven gjaldt ved brudd på stedsnavnloven § 3 om navnevern.⁶

På tross av det lave tallet på klagesaker, har praktiseringen av § 3 andre ledd ført til noen konflikter. Saken om *Overhalla/Ranemsletta*, som er omtalt ovenfor, er et eksempel på dette.

Bestemmelsen sier at et stedsnavn bare kan byttes ut med et annet navn som har tradisjon som navn på det samme navneobjektet. Unntak etter § 3 andre ledd andre punktum kan gjøres dersom "særlege grunnar" taler for det.

I Ot.prp. nr. 42 (2004 – 2005) står det i merknadene til § 3 at særlege grunner til å bytte ut et nedarvet stedsnavn kan være at det er fare for forveksling med navn i nærheten, at navnet er til byrde for lokalsamfunnet, eller at hendelser på et sted kan gjøre det naturlig å ta i bruk et nytt navn, for eksempel å gi et sted navn etter en person som har hatt mye å si for

⁵ <http://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Stedsnavn/Stedsnavntjenesten/Klagenemnda-for-stedsnavnsaker/>

⁶ Klagenemnda for stedsnavnsaker behandlet en klagesak etter § 3 i 2013 og har også før lovendringen i 2015 oppfattet at klagereglene gjelder ved brudd på § 3.

lokalsamfunnet. I forarbeidene til gjeldende lov, er det presisert at "[s]ærlege grunnar bør vurderast forholdsvis strengt" jf. Prop. 105 L (2014 – 2005) s. 21.

Det står i merknaden til § 3 at stedsnavnloven ikke skal være til hinder for "nydannigar av namn". På samme måte, mener departementet, bør ikke § 3 andre ledd motvirke navnebytter som gradvis og over tid har vokst fram lokalt.

Navnebruk vil kunne endre seg i et lokalmiljø, og det er naturlig at det oppstår såkalte *denotasjonendringer*, f.eks. at et navn overføres fra ett sted til et annet. Dette er som regel prosesser som har foregått i lang tid, og som kan ha blitt forsterket eller fremskyndet av ytre faktorer, for eksempel at navnet er tatt i bruk som navn på poststedet eller i kommuneplaner. Ikke sjelden ser man da et skille mellom generasjonene, der de eldste på et sted bruker andre navn enn de yngre. Et eksempel her er Geilo som sentrumsnavn for Ustedalen. Både Geilo og Ustedalen er nedarvede stedsnavn med lang tradisjon, og skal i utgangspunktet sikres vern. Litt etter litt har Geilo gått fra å være et gårdsnavn, deretter et stasjonsnavn og deretter et navn på et tettsted.

I sakene som for eksempel gjelder stedsnavnene *Overhalla* og *Ranemsletta* i Trøndelag, har det ikke dreid seg om radikale navnebytter, eller et navnebytte foretatt med bakgrunn i kommersielle interesser. Det har dreid seg om navn som etter § 3 andre ledd har et likeverdig vern. *Ranemsletta*, er i utgangspunktet ikke mer verneverdig enn *Overhalla*. Vurderingstemaet i disse sakene har, etter gjeldende lov, vært hvilket av disse to stedsnavnene som skal regnes som et verneverdig navn på et konkret navneobjekt – i denne sammenhengen tettstedet. Det er altså ikke navnet i seg selv, men koplingen til navneobjektet – tettstedet – som er vesentlig.

Departementet har foretatt en ny avveining av hensynet til vern av stedsnavn som kulturminne og hensynet til kommunenes rett til selvstyre. Det er kommunene som har kompetansen til å velge navn. Kartverket gjør det ikke. Klagenemndas kompetanse er begrenset til å vurdere på bakgrunn av klage om et navnevalg er gjort i strid med § 3. Departementets vurdering er at det er nødvendig at navnevernet opprettholdes som en skranke for hvilke stedsnavn som kan velges eller byttes ut. I en tid med kommunesammenslåinger, endringer i bosettingsmønstre og ulike utfordringer med å holde oppe statusen til norsk, samisk og kvensk språk, står våre eldste språklige kulturminner i fare for å gå ut av bruk. Disse stedsnavnene trenger et offentlig vern. Vi mener derfor at § 3 bør beholdes uendret.

Fordi § 3 andre ledd ikke skal bidra til å fryse utviklingen, men spille sammen med vanlige endringer i lokal navnebruk, mener departementet at såkalte *denotasjonsendringer* må inngå i vurderingen av "særlege grunnar". De lokale interessene vil stå spesielt sterkt mot hverandre slike saker. Den lokale høringen av navnesaker vil i de fleste tilfeller avdekke uenigheter om navnebruk. Dette gjør at tilrådsleddet, stedsnavntjensten, etter forslag til ny saksbehandlingsregel i § 9, kan vurdere om fakta i saken tilsier at det foreligger særlige grunner etter loven. Slik vil spørsmål om vern bli opplyst i saksbehandlingen før kommunene fatter vedtak.

5.3 Departementets forslag

Departementet foreslår ingen endringer i selve bestemmelsen om navnevern, men foreslår å utvide grunnlaget for hva som kan regnes som "særlege grunnar" etter § 3 andre ledd.

Denotasjonsendringer skal skal regnes som en særlig grunn. Dersom navnebyttet først og fremst kan beskrives som en gradvis endring over tid i den lokale navnebruken, kan et navn som opprinnelig har vært navn på et navneobjekt byttes ut med et navn på et annet navneobjekt.

I sin saksbehandling skal stedsnavntjenesten gi tilråding om navneskikk, og ut fra disse vurderingene kan tjenesten også ta stilling til navnebruken lokalt. Dersom det klages på navnevernet etter § 3 andre ledd, må Klagenemnda for stedsnavnsaker vurdere om dette er en endring som har foregått over tid, eller om et navnevedtak etter stedsnavnloven i seg selv utgjør selve byttet av navn.

6. Regler om skrivemåten av stedsnavn

6.1 Gjeldende rett

Å fastsette skrivemåten er et virkemiddel for å verne stedsnavn. Derfor fastsetter loven noen rammer for normeringen. Etter formålet i loven skal resultatet av normeringen være en "skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet", jf. § 1.

Lovens § 4 gir hovedregelen for fastsetting av skrivemåte:

Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen. Skrivemåten skal følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp for norsk og samisk. For kvenske stadnamn skal skrivemåten følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp for kvensk. Skogfinske stadnamn på Austlandet følgjer norske rettskrivingsprinsipp

Normeringen skal ta *utgangspunkt* i nedarvet uttale, men når en fastsetter skrivemåten, skal denne være i tråd med rettskrivingsprinsippene i norsk, samisk og kvensk⁷. Med *rettskrivningsprinsipp* menes de allmenne reglene for hvordan lyder og lydkombinasjoner i talemålet skal gjengis i skrift. Disse rettskrivningsprinsippene ligger også til grunn for den offisielle rettskrivningen av ord i bokmål og nynorsk. De fleste stedsnavnene inneholder vanlige ord, men uttalen og bøyingen av ordene varierer i dialektene. Stedsnavn som inneholder vanlige ord eller navneledd, skal derfor som hovedregel følge gjeldende

⁷ Ifølge punkt 3.1.4 i Prop. L (2014—2015) er det mulig å også vedta skrivemåter av navn på egen eiendom (bruksnavn) som ikke følger rettskrivningsprinsippene. Etter at loven tok til å virke, har former som ikke følger norske rettskrivningsprinsipper ikke blitt vedtatt i noe stort omfang [kilde Kartverket]. Siden disse formene heller ikke er retningsgivende for skrivemåten av andre navneobjekt som faller sammen med bruksnavnet (loven § 4 andre ledd andre punktum og merknaden til § 6 andre ledd i loven), har de ikke fått nevnelig innvirkning på offentlig normering.

rettskrivning. Dersom ett og samme ord har flere tillatte former i rettskrivningen, skal en i stedsnavn (som hovedregel) velge den rettskrivingsformen uansett målform som ligger nærmest den nedarvede lokale uttalen av navnet.

Som i normeringsspørsmål ellers er det flere hensyn å ta. Disse hensynene er delvis kryssende og må veies opp mot hverandre. I prinsippet åpner loven for at stedsnavn både kan få en skrivemåte med dialektnære former, skrivemåte på nynorsk eller bokmål eller skrivemåte som er påvirket av tidligere rettskrivningsnormer. Lovens § 4 andre ledd tredje punktum åpner i tillegg for at to eller flere skriftformer av samme navn på det samme navneobjektet kan vedtas som sidestille – på gitte vilkår.

Forskrift til stedsnavnloven av 23. mai 2017, inneholder følgende formulering i § 3 første ledd, tredje punktum: "Har skrivemåten vore lenge i bruk og er vel kjend og innarbeidd, kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp." Denne formuleringen stod tidligere i merknadene til stedsnavnloven § 4 i Ot.prp.nr 42. Departementet viste til at dette var en unntaksregel -- som ble praktisert – og at den derfor burde stå i forskriften, ikke bare i merknadene. Kartverket og stedsnavntjenesten har siden loven først trådte i kraft lagt seg på en streng praktisering av denne regelen, og har fortsatt med det etter ny forskrift. Hovedreglene er ikke endret; lovformuleringen har hele tiden vært at skrivemåten "skal følge gjeldande rettskrivingsprinsipp". En formulering "[...], kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp" uthuler ikke det som er en hovedregel i loven. Forskriftsregelen må derfor forstås som en unntaksbestemmelse som skal brukes kun i helt spesielle tilfeller.

Stedsnavnloven gir ikke detaljerte regler for hvilke konkrete skrivemåter som er mulig å vedta. For å sikre at lov- og forskriftstolkinger blir gjort forsvarlig, hører det utfyllende og rettleidende språkregler til loven. I gjeldende forskrift til stedsnavnloven § 14 har Språkrådet fått hjemmel til å fastsette utfyllende språkregler: "Språkrådet kan fastsetje utfyllande språkreglar om korleis norske og kvenske stadnamn skal skrivast. Språkreglane skal godkjennast av Kulturdepartementet." Departementet fikk høsten 2018 et forslag til reviderte utfyllende regler om skrivemåten av *norske* stedsnavn fra Språkrådet. Departementet godkjente de nye reglene høsten 2018.

Noen av endringene i de utfyllende språkreglene imøtekommer særlig kommunenes ønsker om et lovgrunnlag til å bruke noen flere dialektale ordformer. Ett eksempel på en ordform som etter de nye retningslinjene er mulig å vedta, er den vestlandske o-endingen i bestemt form entall av hunkjønnord, som i *skålo* eller *skålå*. En slik skrivemåte er ikke i samsvar med å tilpasse uttalen til rettskrivningen, noe som ville ha gitt skrivemåten *skåla*. Forslaget innebærer altså å åpne for å bruke flere dialektnære former.

6.2 Departementets vurdering

I en tid da mange dialekter er under press, og skriftpåvirket uttale av stedsnavn brer seg, vil det å tillate noe flere dialektale former være i tråd med formålet i § 1 om "å ta vare på stadnamn som *språklege* kulturminne". Det var denne vurderingen som lå bak da departementet godkjente de nye utfyllende regler om skrivemåten av stedsnavn, som Språkrådet administrerte høringen av.

Språkrådet mottok 34 hørings svar til høringen av de utfyllende reglene. Departementets vurdering er at forslaget fra Språkrådet er godt balansert mellom normering i tråd med rettskrivningen og hensyn til lokale ønsker om å gjenspeile den nedarvede lokale uttalen mer direkte i skrivemåten. Departementet ser godkjenningen av de nye språklige retningslinjene til forskriften som en oppfølging av uttalelsen fra flertallet i Stortingets kommunalkomiteé i behandlingen av Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*, jf. Innst. S 333 (2014–2015): "Det må vurderes økt kommunalt selvstyre innenfor fastsetting av skrivemåte og navn innenfor adresse- og skiltprosjekt". At de språklige retningslinjene er endret, betyr at praktiseringen av lovverket kommer mer i tråd med kommunenes ønsker om å vedta flere dialektformer. Departementet vil senere kunne vurdere om noen av "reglene" i retningslinjene bør gis i forskrifts form.

Kommunene er, som nevnt ovenfor, oftere enn loven har tillatt til nå, interessert i å vedta en skrivemåte som avviker fra rettskrivningen. Eksempler på slike avvik fra gjeldende rettskrivning, er ikke bare dialektformer, men også skriftpåvirkede navneformer. Departementet skriver i merknaden til § 4 Reglar om skrivemåten i Ot.prp. nr. 42 at "[d]ersom fleire uttaleformer er i bruk, skal ein som hovudregel ta utgangspunkt i den uttaleforma som har lengst tradisjon på staden. Departementet vil likevel understreke at også skriftpåverka namneformer og nyare namneformer er ein del av norsk namnetradisjon. Dersom slike namneformer er i allmenn bruk lokalt og lokalsamfunnet identifiserer seg med dei, må det leggjast vekt på dette ved fastsetjing av skrivemåten når formene ligg innanfor regelverket".

For å gi kommunene større reell innvirkning på fastsetting av skrivemåte, mener departementet det er riktig å løfte regelen fra forskrift til lov. Det er et signal om at regelen skal vurderes oftere enn før, men at dette fremdeles er en unntaksregel. Departementet vil i merknadene til § 4 gi føringer for hvordan regelen skal praktiseres. Formuleringene "lenge i bruk", "vel kjend" og "innarbeidd" har vært brukt gjennom hele lovens historie, uten at de har vært problematisert. Vi mener de er forklarende nok. Å gi noen definisjon kan føre til uønskede fasitsvar og rigid praktisering.

6.3 Departementets forslag

Departementets forslag er at det i forarbeidene til den reviderte loven gis føringer for bruk av unntaksregelen.

I alle saker der det vurderes å bruke denne unntaksregelen, skal følgende momenter tas med i vurderingen: Uttalen, innarbeidet skriftstradisjon, meningsinnholdet og lokale synspunkter. Vedtaksorganet må vurdere, og legge vekt på, om skrivemåten vil endre den lokale uttalen av navnet. Formen som navnet har i den nedarvede lokale uttalen er utgangspunktet for normering, og har i seg selv verdi som kulturminne. Videre bør det dokumenteres at den ønskede skrivemåten har vært lenge i bruk og er godt kjent og innarbeidet. Det må vurderes om skrivemåten i seg selv i stor grad bidrar til å skjule meningsinnholdet. Dersom det på bakgrunn av den nedarvede uttalen er tvil om hva som er

meningsinnholdet i navnet, er dette et moment for at den hevdvunnede skrivemåten bør godtas.

7. Kunngjøring og høring

7.1 Gjeldende rett

Gjeldende § 6 er en samlebestemmelse for saksbehandlingsreglene i stedsnavnsaker. En av saksbehandlingsreglene er kravet til kunngjøring av at det reises navnesak. Det er ikke regulert i loven hvem som har ansvaret for kunngjøringen.

Bestemmelsen om saksbehandling i stedsnavnsaker ble endret i lovrevisjonen av 2015. Før revisjonen hadde lovens § 6, andre ledd følgende ordlyd:

Saker som gjeld gards- og bruksnamn, skal eigar eller festar få tilsendt direkte. Saker som gjeld samiske eller kvenske stadnamn, skal dessutan sendast til lokale organisasjonar med særleg tilknytning til saka. I tillegg skal saka kunngjerast i minst to aviser som er alminneleg lesne på staden, eller gjerast kjend på annan høveleg måte. Saker som gjeld andre namn, skal kunngjerast på same måten.

I merknaden til denne bestemmelsen i Ot.prp.nr.42 (2004–2005) ble innholdet utdypet:

"Andre ledd fastset at når vedtaket skal gjerast av andre enn kommunen, skal vedtaksorganet sende saka til vedkomande kommune, som skal syte for at ho blir kunngjord for dei som har rett til å uttale seg. Eigar eller festar skal få tilsendt saka direkte i saker som gjeld bruksnamn, eller gardsnamn som utgjer heile eller delar av bruksnamnet, og som vil vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnamnet. Andre med uttalerett i saker som gjeld bruksnamn, t.d. lokale organisasjonar med særleg tilknytning til namnet, skal varslast med kunngjering i minst to aviser som er vanleg lesne på staden, eller på anna høveleg vis, som t.d. i lokale informasjonstrykksaker. I saker som gjeld samiske eller kvenske namn, skal interesserte organisasjonar få tilsendt saka direkte. Bakgrunnen for dette er at desse organisasjonane ikkje alltid er lokaliserte slik at dei les dei lokale avisene."

I lovrevisjonen av 2015 ble § 6 andre ledd endret, for å åpne for at eiere av gårdsbruk selv kan fastsette skrivemåten av navnet på sitt bruk:

I saker om skrivemåten av nedervde bruksnamn har eigaren rett til å fastsetje skrivemåten dersom han kan dokumentere at den ønskete skrivemåten har vore i offentleg bruk som bruksnamn. Skrivemåten av bruksnamnet kan i desse tilfella vedtakast utan høyring etter første ledd. Vedtak om skrivemåten av gardsnamn skal i alle andre tilfelle vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnamn som er identisk med gardsnamnet.

I merknadene til revidert § 6 redegjøres det nærmere for hva som kreves av dokumentasjon når eier kan fastsette skrivemåten av navnet på sitt gårdsbruk. Det står ikke omtalt i denne teksten hvem som har ansvaret for å kunngjøre at det er reist navnesak.

7.2 Departementets vurdering

Kunngjøring på en egnet måte når navnesak blir reist, er en forutsetning for at de som har rett til å uttale seg, får mulighet til dette. Dette er lokaldemokrati i praksis. En reell høringsprosess er også avgjørende for at en navnesak blir godt opplyst før det vedtas en skrivemåte av et stedsnavn.

Departementet mener at det av innholdet i gjeldende § 6 som gjelder kravet om kunngjøring og høring i stedsnavnsaker, bør flyttes til en egen paragraf. Hensikten med dette er å gjøre loven lettere å orientere seg i for de som skal bruke den.

Videre mener departementet at når kommune og fylkeskommune skal vedta skrivemåten av et stedsnavn, skal også Kartverket ha rett til å uttale seg. Kartverket sitter på stor navnefaglig kompetanse, og kan bidra til at disse sakene blir enda bedre opplyst.

En utilsiktet effekt av siste lovrevisjon har vært at det har oppstått usikkerhet om hvem som er ansvarlig for selve kunngjøringen. Når kommunen selv reiser navnesak, er det klart at kommunen selv også kunngjør dette. Men når Kartverket reiser en navnesak, er ikke dette like opplagt. Departementets vurdering er at selv om Kartverket som vedtaksorgan selv er ansvarlig for å skrive kunngjøringsbrev når navnesak reises, så bør det være kommunene som er ansvarlige for gjennomføringen av selve kunngjøringen. Dette har også vært fast praksis siden 1991.

Når det skal kunngjøres at en navnesak er reist, bør det være klart hvem som har ansvaret for dette. Det var ikke departementets hensikt at revisjonen i 2015 skulle innebære noen endring av hvem som har dette ansvaret.

Det er kommunen som har den lokale kunnskapen og kjennskap til hvilke lokale organisasjoner som har en interesse i saken og hvilke lokalaviser som egner seg for kunngjøring. Det er også kommunen selv som bør ta ansvar for at informasjonen publiseres på kommunens nettside.

Det er også hensiktsmessig at kommunen samordner høringsuttalelsene fra eiere, festere og lokale organisasjoner og bruker disse som grunnlag for kommunens høringsuttalelse.

Hvis ansvaret skulle flyttes over på Kartverket, slik at Kartverket må skrive direkte til de berørte grunneiere og festere, samt kunngjøre i lokalaviser m.m., vil dette innebære betydelig merarbeid og kostnader for virksomheten. I tillegg ville dette kunne føre til forsinkelser i saksbehandlingsprosessen, siden Kartverket ikke har den nødvendige oversikten over direkte berørte parter, og uansett måtte ha innhentet denne fra kommunen.

7.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å flytte saksbehandlingsreglene som gjelder kunngjøring og høring i stedsnavnsaker fra gjeldende § 6 til ny § 8.

Videre foreslår departementet at det tas inn en setning som klargjør at det er kommunen som er ansvarlig for selve kunngjøringen, uavhengig av hvem som reiser navnesaken. Dette er ikke ment som en materiell endring, men en lovfesting av gjeldende rett.

Departementet foreslår også at Kartverket får en lovfestet uttalerett når kommunen eller fylkeskommunen skal vedta skrivemåten av et stedsnavn.

8. Stedsnavntjenesten

8.1 Gjeldende rett

Det er i dag en rådgivningstjeneste for stedsnavn, organisert under Kulturdepartementet, jf. stedsnavnloven § 11:

Departementet oppnemner stadnamnkonsulentar for norske og kvenske stadnamn. Sametinget oppnemner stadnamnkonsulentar for samiske stadnamn.

Namnekonsulentane skal gi rettleiing og råd om skrivemåten av stadnamn.

Språkrådet fikk i 1993 delegert ansvar for å oppnevne stedsnavnkonsulenter etter § 11. Fra samme tidspunkt har Språkrådet hatt ansvar for å tilsette stedsnavnsekretærer. Til sammen har det administrative og økonomiske ansvaret for å drifte rådgivningsapparatet etter stedsnavnloven ligget hos Språkrådet fram til i dag. Språkrådet har derimot ikke har hatt noen formalisert faglig rolle i forberedelse av saker hos stedsnavnsekretærene, eller i de tilrådingene som stedsnavnkonsulentene i dag gjør etter § 6 første ledd, sjuende punktum: "Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal namnekonsulentane gi tilråding."

Språkrådet var likevel fra begynnelsen tiltenkt en faglig samordningsrolle, jf. Ot.prp. nr. 66 (1988–89). Ettersom navnekonsulentene hadde regionale kontor, tilknyttet navnefaglige miljøer ved universitetene, drøftet departementet behovet for å føre tilsyn med at "namnekonsulentane fører eins praksis". Ot.prp. nr. 66 (1988–89) presenterer forslag fra NOU 1983:6 *Stadnamn* om et Norsk stadnamnråd, som skulle "gi fagleg rettleiing til departementet og andre oppdragsgivarar i allmenne og prinsipielle stadnamnspørsmål, gi fråsegn i klagesaker, ha fagleg ansvar for at namnekonsulentane fører eins praksis og vurdere endringar i forskriftene". Departementet konkluderte i proposisjonen med at Språkrådet skulle få en slik faglig samordningsoppgave: "Departementet foreslår derfor at Norsk språkråd blir tillagt dei oppgåvene Stadnamnutvalet har meint skulle leggjast til Norsk stadnamnråd". Forslaget innebar at samordningen skulle skje på såkalte *samrådsmøter*: "Når det gjeld tilsynet med at stadnamnkonsulentane fører eins praksis, er departementet samd med Språkrådet i at dette best kan varetakast ved at konsulentane, saman med sekretæranne og representantar for Norsk språkråd, får høve til å halde samrådsmøte ein til to gonger i året." Samordning av regelverksforståelsen har siden loven ble fastsatt, vært

ett av flere tema på samrådsmøtene. Språkrådet har i mange år deltatt på de årlige samrådsmøtene mellom Kartverket og navnekonsulentene, men Språkrådet har ikke hatt noen faglig tilsynsrolle, hverken på møtene eller utenom. Denne praksisen har Språkrådet ført i forståelse med departementet.

Gjeldende forskrift til stedsnavnloven trådte i kraft den 23. mai 2017. Inntil da var navnekonsulenttjenesten delt inn i fire regioner med til sammen åtte konsulenter og fire sekretærer. Forskriftens § 14 lød slik:

"Det skal oppnemnst to namnekonsulentar for norskspråklege stadnamn for kvart av dei geografiske områda Austlandet med Agderfylka, Vestlandet, Midt-Noreg og Nord-Noreg. Det skal også oppnemnst namnekonsulentar for nord-, sør og lulesamisk og for kvensk. Konsulentane blir oppnemnde på åremål for seks år om gongen."

Departementet foreslo i revisjonen av forskriften å fjerne § 14 helt. Begrunnelsen for dette kommer fram i høringsnotatet:

"Ordninga er administrativt og økonomisk ressurskrevjande, både på grunn av talet på konsulentar og fordi tenesta er regionalisert, noko som fører til ekstra utgifter til kontorleige, IT-tenester, reisekostnader, opplæring osv. Den namnefaglege kompetansen har i tillegg vorte ei utfordring ved nyoppnemningar og nyttilsetjingar, fordi namnefaget er kraftig nedbygd ved universiteta og høgskolane. Ordninga med desentraliserte namnekonsulentar og konsulentsekretærer har vore uendra sidan 1991, og føreset at det finst namnefaglege miljø ved universiteta i Tromsø, Trondheim, Bergen og Oslo. Når desse miljøa allereie er eller er i ferd med å bli avvikla, er dette eit problem for forvaltninga av stadnamnlova. Departementet foreslår å stryke gjeldande § 14 i forskrifta. Ordninga er allereie regulert i stadnamnlova. Framtidig organisering av stadnamnkonsulenttenesta kan gjerast innanfor dei rammene stadnamnlova § 11 gir".

Språkrådet støttet i sitt høringssvar forslaget om å oppheve § 14:

"Stedsnavntjenestene for norske og kvenske navn fungerer i dag som fem faglige enheter. Språkrådet har ansvar for å følge opp både konsulentsekretærer og navnekonsulenter administrativt, og sekretærene er tilsatt i Språkrådet. Denne modellen er det ofte vanskelig å kommunisere til offentligheten. Vi vil be departementet vurdere å legge hele det faglige ansvaret for tilrådingene etter stedsnavnloven til Språkrådet. Vi vil da kunne sikre god koordinering, kompetanseoverføring og mer enhetlig rådgivingspraksis for de ulike områdene. Vi vil også i navnesaker arbeide etter våre generelle kommunikasjonsmål om å vinne tillit hos publikum og få offentligheten til å oppleve Språkrådets arbeid som nyttig, etterrettelig og synlig".

8.2 Departementets vurderinger

Som beskrevet ovenfor, har stedsnavnkonsulentene, i samsvar med loven, hatt stor grad av autonomi. Departementet overprøver ikke navnekonsulentenes faglige skjønn. Tilrådingene som navnekonsulentene gir vedtaksorganene i saksbehandlingsprosessen, skal sikre at sakene er godt opplyste og at avgjørelsene blir gjort i tråd med regelverket.

Departementet mener det er en utfordring for forvaltningen av stedsnavnloven at de regionale kontorene i dag kan oppfattes som "faglige øyer" med stor innflytelse, tidvis i strid med for eksempel lokale interesser. Departementet er samtidig bekymret for nedbyggingen av de språkvitenskapelige miljøene som sikrer rekruttering til den nødvendige kompetansen i forvaltningen av stedsnavnloven. At navnefag er et utsatt fag i universitetssektoren, og at det er et problem for samfunnet og forvaltning av stedsnavnloven, er omtalt slik i humaniorameldingen:

"Forvaltning av loven, som også har direkte betydning for eiendomsregistrering og vedlikehold av kartdata, er avhengig av spesialisert språkvitenskapelig kompetanse. Å finne denne kompetansen har blitt en utfordring da det utdannes få mastergradskandidater innenfor navnefag og tilgrensende områder."⁸

Departementet støtter Språkrådets vurdering av at dagens organisering er vanskelig å kommunisere utad. Vår erfaring er at mange allerede i dag oppfatter at Språkrådet har en formell rolle i saksbehandling etter stedsnavnloven, selv om tilfellet er at Språkrådet, på oppdrag fra departementet, kun tilsetter og lønner stedsnavnsekretærene og honorerer navnekonsulentene.

I den nye forskriften til stedsnavnloven er det ikke lenger regulert at rådgivningsapparatet skal være organisert i fire regioner. På bakgrunn av de generelle utfordringene med å holde vedlike sterke fagmiljøer ved de regionale universitetene, og fordi Kulturdepartementet etter forskriftsendringen kan organisere rådgivningsarbeidet på en annen måte, ble Språkrådet i brev 12. februar 2018 bedt om å prøve ut en omorganisering av navnekonsulenttjenesten. Hovedgrepet departementet ønsket å prøve ut, var å innlemme navnekonsulentene i den fagrådsorganiseringen som Språkrådet har i dag, dvs. en ordning med eksterne rådsmedlemmer, som via ledelsen gir råd til saksbehandlerledet i faglige spørsmål. Formålet med dette var å gi Språkrådet et mer direkte ansvar for at saksbehandlingen i navnekonsulenttjenesten er tilstrekkelig samordnet i faglige spørsmål, jf. diskusjonen om dette Ot.prp. nr. 66 (1988–89). Prøveordningen var tenkt innenfor det administrative ansvaret Språkrådet har for navnekonsulenttjenesten i dag, ikke som en overføring av faglig ansvar for forvaltningen av stedsnavnloven.

Departementet har kommet til at Språkrådet likevel bør ha et *faglig ansvar* for forvaltning av stedsnavnloven, og at det bør formaliseres ved en endring i stedsnavnloven.

Hovedgrunnene til dette er:

⁸ Meld. St. 25 (2016--2017) *Humaniora i Norge*, pkt. 3.6.2.

- Det er behov for å samle og styrke fagmiljøet for forvaltning av stedsnavn, og således bøte på den nedbyggingen av de navnefaglige miljøene som skjer i universitetssektoren i dag.
- Det er behov for å knytte navnekonsulenttjenesten som fagstyrt organ tettere til et rådgivende forvaltningsorgan. Slik kan man sikre at like saker behandles likt, og at regelverkspraksisen utvikles i tråd med forvaltningens saksbehandlingsprinsipper ellers.
- Det er behov for å knytte navnekonsulenttjenesten til et miljø med et etablert informasjonssystem og som kan legge til rette for kompetanseoverføring og opplæring.
- Det er behov for en ryddig organisering, som ikke skaper tvil om Språkrådets rolle.

8.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å skrive Språkrådets rolle som stedsnavntjeneste inn i loven. Gjeldende § 11 *Stadnamnkonsulentar* foreslås endret til ny paragraf 13 med tittelen *Stadnamntenesta*. I stedet for å omhandle oppnevning av konsulenter, foreslår departementet at bestemmelsen nå skal slå fast hvem som er stedsnavntjeneste etter loven.

Språkrådet er stadnamnteneste for norske og kvenske stadnamn. Sametinget er stadnamnteneste for samiske stadnamn.

Vi foreslår samtidig å hjemle tilråningsarbeidet til stedsnavntjenesten i en ny § 9, slik som omtalt nedenfor.

Språkrådet vil, som statens rådgivende organ i språkspørsmål, få et utvidet mandat som følge av dette forslaget. Språkrådets samfunnsoppdrag er å styrke statusen og bruken av norsk språk, og forvalte rettskrivningsnormene for bokmål og nynorsk. Språkrådet skal også bidra til revitalisering av kvensk. Å legge stedsnavntjenesten til Språkrådet vil styrke forvaltningen av stedsnavnloven.

Konsulentene vil i et slikt system ha en selvstendig rolle i den forstand at når de skal gi råd til vedtaksorganet, skal de gjøre egne faglige vurderinger av hva som er innenfor regelverket. Språkrådet og konsulentene er bundet av stedsnavnloven og forskriften. Språkrådet har ansvar for at like saker blir behandlet likt, at saksgangen er effektiv, og at konsulentene er koordinerte. Samtidig vil en organisering i Språkrådet løfte konsulenttjenesten på den måten at de vil få tilgang til et apparat som driver et aktivt informasjonsarbeid, svarer på spørsmål, lager e-læringsprogrammer osv. Dette vil komme vedtaksorganene til gode.

9. Utvidede oppgaver for stedsnavntjenesten

9.1 Gjeldende rett

En sentral saksbehandlingsregel i gjeldende lov § 6 første ledd sjuende punktum er at navnekonsulentene skal gi tilråding om skrivemåte før vedtaksorganet gjør sitt vedtak om skrivemåte. Praksis til nå har likevel vært at navnekonsulentene har gitt råd og rettleiding også om navnevalg.

En slik praksis var fram til 2017 hjemlet i § 14 i forskriften om skrivemåten av stadnamn:

Konsulentane skal gi råd og rettleiing til offentlege organ og andre som skal fastsetje skrivemåtar. Dei kan også gi råd i spørsmål om namnsetjing og elles svare på spørsmål om stadnamn og stadnamnbruk generelt.

Da ny forskrift trådte i kraft i 2017, ble disse bestemmelsene ikke videreført. Vurderingen da var blant annet at hensynet til navnevernet ble tilstrekkelig ivaretatt i loven.

Da departementet i 2017 foreslo noen lovendringer med konsekvenser for navnevernet, ble det samtidig foreslått å pålegge stedsnavntjenesten å gi tilråding om navneskikk og navnsetting før kommunen fatter vedtak om skrivemåte av et stedsnavn. Forslaget til nytt første ledd sjuende punktum i § 6 var slik:

«Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal namnekonsulentane gi tilråding om skrivemåte, namneskikk og namnsetjing.»

Departementet mottok ingen innvendinger mot dette forslaget i høringsrunden.

Lovfesting av selve navnekonsulenttjenesten og dens oppgaver står i lovens § 11 Stadnamnkonsulentar:

"Departementet oppnemner stadnamnkonsulentar for norske og kvenske stadnamn. Sametinget oppnemner stadnamnkonsulentar for samiske stadnamn.

Namnekonsulentane skal gi rettleiing og råd om skrivemåten av stadnamn".

9.2 Departementets vurdering

Som det er gjort rede for i kapittelet i dette notatet om redaksjonelle endringer i loven, foreslår departementet å skille ut en egen regel om tilråding i ny § 9 *Tilråding*, slik at rådgivningsfunksjonen som navnekonsulentene har før vedtak, kommer tydelig og kronologisk riktig fram. Departementet mener at forslaget fra 2017 om at navnekonsulentene også skal gi tilråding om navneskikk og navnsetting før vedtak, bør videreføres.

Forslaget vil føre til at stedsnavntjenesten gis en tydelig hjemmel til å gi tilråding om avgjørelser som henger sammen, og som er omfattet av formålet med loven.

En tilråding er etter Nynorskordboka definert som "innstilling, framlegg frå nemnd, styresmakt o l". Ut fra en allmennspråklig forståelse av ordet "tilråding" kan det stilles spørsmål ved om vedtaksorganet er forpliktet til å følge tilrådingen om skrivemåte fra navnekonsulentene. Det som er klart er at vedtaksorganet er forpliktet til å følge loven. Navnekonsulentenes oppgave er å tilrå hvilken eller hvilke skrivemåter som er innenfor lovverket.

Når det gjelder navneskikk, er dette ikke regulert i stedsnavnloven. Derfor vil en tilråding fra navnekonsulentene være å se på som en hjelp for vedtaksorganet til å gjøre vedtak i tråd med lovens formål. God navneskikk i en kommune vil kunne innebære å videreføre nedarvede stedsnavn i adresse- og veisystemet, i stedet for å lage nye stedsnavn uten tradisjon på stedet. For eksempel vil det være god navneskikk å videreføre et seternavn på en hyttegrend, selv om den konkrete setra er borte. Dette er også i tråd med formålsparagrafen om "å medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna".

Endelig -- når det gjelder tilråding om navnsetting, vil et råd fra navnekonsulentene sikre at navnevernet er godt opplyst før vedtaket fattes. Forhold som kan komme i strid med navnevernet i § 3, vil kunne ryddes av veien i dialog med kommunen. På denne måten kan eventuelle klagesaker unngås.

Departementet mener at ordet "tilråding" er dekkende for de rådgivende funksjonene navnekonsulentene har i saksbehandlingen – *før vedtak*.

Videre mener departementet det er behov for å gi en hjemmel for at stedsnavntjenesten kan ha en oppfølgingsrolle også *etter* at et vedtak er fattet. Dette må ses i lys av omtalen i utredningen om samiske språk:

"Utvalget mener en utfordring i arbeidet med samiske stedsnavn ligger i at det er en tendens til at navnemyndighetene vedtar bare norske navn, og ikke benytter muligheten til å fastsette samiske navn eller flerspråklige navn. Utvalget mener dette særlig gjelder der kommunene vedtar nye veinavn, adressenavn eller adressetilleggsnavn. Bruken av bare norske stedsnavn er også gjennomgående innen forvaltningsområdet for samisk språk. Utvalget mener synliggjøring av samiske stedsnavn på skilt har stor betydning for språkernes status".

Det er en særlig utfordring for kvensk og samiske språk at de er under press fra norsk. Et slikt press ytrer seg som manglende vedtak av samiske eller kvenske navn, eller manglende bruk eller feilbruk av samiske og kvenske stedsnavn. Disse forholdene kan det klages på etter gjeldende § 10, en klageadgang som endres og presiseres i forslag til ny § 12.

9.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å utvide tilrådingshjemmelen til stedsnavntjenesten i ny § 9 første ledd:

- Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal stadnamntenesta gi tilråding om *fastsetjing av namn, namneskikk og skrivemåte*.

Ny § 9 om tilråding inneholder saksbehandlingsregler, mens ny § 13 slår fast organiseringen av stedsnavntjenesten og lovfester arbeidsoppgavene for tjenesten. Departementet foreslår at stedsnavntjenesten gis hjemmel i § 13 til å uttale seg om bruk av stedsnavn – *etter* at vedtak er fattet:

Stadnamntenesta skal gi rettleiing og tilråding om skrivemåten av stadnamn, namneskikk og namnsetjing. *Tenesta kan òg uttale seg om bruk av stadnamn*

10. Klage på avgjørelser etter loven

10.1 Gjeldende rett

I gjeldende stedsnavnlov § 10 *Klage* reguleres hvilke avgjørelser etter loven som det kan klages på, hvem som har rett til å klage og hvem det kan klages til. Paragrafen ble sist endret i 2015. Da ble det klargjort at det også var adgang til å klage på brudd på lovens § 3 om navnevern.

I § 10 første leddet i bestemmelsen fremgår det at vedtak etter stedsnavnloven kan påklages av de som etter § 5 ledd bokstav a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåten av stedsnavn. Det innebærer at offentlige organer, eiere eller festere, og lokale organisasjoner med særlig tilknytning til et stedsnavn har rett til å klage. Stedsnavnkonsulentene kan ta opp saker om fastsetting av skrivemåten av et stedsnavn, jf. § 5, førsteledd bokstav d, men de har ikke rett til å klage på vedtaket når det er fattet.

Paragrafens første ledd inneholder videre oversikt over hvilke avgjørelser det kan eller ikke kan klages på og hvilke avgjørelser det ikke er anledning til å klage på. Hvis et vedtak om skrivemåten av et stedsnavn er gjort av Kongen eller Stortinget, er det ikke adgang til å klage, jf. § 10 første ledd, sjette punktum. For eksempel avgjøres endringer i en kommunes navn av Kongen, jf. lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 3. Den vedtaksmyndigheten som Kongen har i stedsnavnsaker, er ofte delegert til departementet. Kongens myndighet etter kommuneloven § 3 nr. 3 til å fastsette navn på kommuner er delegert til Kommunal- og moderniseringsdepartementet for de tilfellene hvor navnefastsettelsen skjer i forbindelse med grenseendringer etter inndelingsloven, jf. forskrift 27. oktober 2017 nr. 1666 *om delegering av myndighet etter kommuneloven*. Den myndigheten Kommunal- og moderniseringsdepartementet har fått med hjemmel i denne forskriften, kan ikke delegeres videre.

Det fremkommer ikke klart av stedsnavnloven eller kommuneloven om det i slike saker likevel er anledning til å klage på vedtakene, eller om også disse er endelige. Praksis i dag er at saksgangen fram til vedtak om kommunenavn etter kommuneloven følger saksbehandlingsreglene i stedsnavnloven.

Klageparagrafen i stedsnavnloven regulerer også situasjoner der et stedsnavn brukes feil eller et vedtatt stedsnavn ikke tas i bruk i det hele tatt. Reglene om bruk følger av forskrift til stedsnavnloven. I slike situasjoner kan de som har klagerett etter stedsnavnloven, klage på feilbruken eller den manglende bruken til "overordna departement". I forarbeidene er begrunnelsen for dette omtalt, jf merknaden til § 10 i Ot.prp. nr.42 (2004 – 2005):

Det er naturlig at det overordna departementet har ansvar for å behandle klager over feilbruk eller manglende bruk. Klagenemnda bør ikkje vere klageinstans i slike klagesaker, sidan deira oppgåve er å ta stilling til kva for stadnamn som skal nyttast, og kva for skrivemåte dette namnet skal ha.

I de situasjonene hvor for eksempel en kommune ikke vedtar skrivemåten av et stedsnavn som skal brukes, kan de som ellers har klagerett etter loven, klage på dette til Klagenemnda for stedsnavnsaker, jf gjeldende § 10 første ledd, åttende punktum, der det heter: "Klage over manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda"

10.2 Departementets vurdering

Departementet mener det vil være uheldig om det skulle være adgang til å klage på Kongens vedtak i saker om for eksempel endring av kommunenavn, eller på vedtak der myndigheten er delegert til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Det vil ikke være riktig at Klagenemnd for stedsnavnsaker skal føre kontroll med Kongen eller departementet. Det er likevel parksis for at Kommunal- og moderniseringsdepartementet innhenter en vurdering fra Språkrådet når de skal vedta kommunenavn.

Regelen om at feilbruk og manglende bruk av vedtatte stedsnavn skal kunne klages på til *overordnet departement*, har vært uheldig. Eksempelvis vil en situasjon hvor en kommune ikke bruker et vedtatt stedsnavn eller bruker det feil, etter loven kunne klages på til overordnet departement. Det er Kommunal- og moderniseringsdepartementet som har ansvaret for kommunepolitikken, men de er hverken generelt eller i saker om stedsnavn å regne som *overordnet* kommunene. Kommunene og fylkeskommunene er selvstendige rettssubjekter, og ikke underlagt noe departements generelle instruksjons- eller omgjøringsmyndighet. Uten en uttrykkelig hjemmel kan derfor ikke et departement eller et annet statlig organ gi pålegg med bindende virkning for kommunene.

Departementet mener at formuleringen i gjeldende § 10 skaper usikkerhet om hvem som er rett klageinstans for manglende bruk eller feilbruk av vedtatte stedsnavn når det gjelder kommunene og fylkeskommunene.

Departementet har vurdert flere alternative oppfølgingsregimer for disse situasjonene.

Ett alternativ kunne ha vært å fjerne klageadgangen til departementet på kommuners manglende eller feilaktig bruk, og isteden åpne for at stedsnavntjenesten, enten av eget initiativ eller ved at noen klager til dem, kan gi råd og anmodning om korrekt bruk i slike situasjoner. Departementet mener at dette ville ha en tydeligere løsning enn den som gjelder

for kommunene i dag. Likevel har departementet vurdert det slik at dette alternativet ikke gir en tilstrekkelig oppfølging. Dette gjelder særlig behovet for oppfølging av reglene om bruk av stedsnavn i flerspråklige områder.

Departementet har også sett på muligheten for at Klagenemnd for stedsnavnsaker kan få utvidet sitt oppdrag etter loven. Etter gjeldende § 10 første ledd, åttende punktum kan manglende vedtak påklages til klagenemnda. Ved å utvide kompetansen til også å behandle klager på manglende bruk og feilbruk av stedsnavn, benyttes en allerede godt etablert klageinstans for stedsnavnsaker, som har den nødvendige faglige kompetansen til å vurdere anvendelsen og etterlevelsen av stedsnavnloven.

Et annet alternativ kan være å fastsette i stedsnavnloven at Fylkesmannen er rett klageorgan for kommuners og fylkeskommuners manglende bruk og feilbruk av stedsnavn. Selv om det her er snakk om klager på manglende etterlevelse av loven, ikke klage på et vedtak som behandles etter forvaltningslovens regler, er Fylkesmannen i mange tilfeller gitt som oppgave å behandle klager på kommunale og fylkeskommunale vedtak.

Et motargument kan være at Fylkesmannen ikke nødvendigvis har den kjennskapen til stedsnavnloven og vurderingene knyttet til bruk av stedsnavn som trengs for å behandle disse klagenes. Departementet har derfor foreslått at det tas inn i loven at stedsnavntjenesten også kan gi tilråding om bruk. Dette vil sikre at Fylkesmannen kan innhente en vurdering fra stedsnavntjenesten der det er behov for dette.

Ved at Fylkesmannen også utpekes som klageorgan for kommuners manglende bruk og feilaktig bruk, kan Fylkesmannen påpeke og kritisere eventuell mangelfull etterlevelse av loven. Departementet legger til grunn at kommuner følger gjeldende lover og regler, og at de vil rette seg etter Fylkesmannens uttalelse hvis det har blitt avdekket mangelfull etterlevelse.

Departementets vurdering er at det bør tas inn i loven at klage på kommuners og fylkeskommuners manglende bruk eller feilbruk skal gå til Fylkesmannen.

Der det er statlige organer som bruker stedsnavn feilaktig, eller ikke bruker vedtatte navn på skilt m.m., er det ikke aktuelt at Fylkesmannen skal være klageinstans. Etter gjeldende rett skal klager som gjelder Statens vegvesen gå til Samferdselsdepartementet, som overordnet departement, mens eventuelle klager som gjelder Kartverket vil gå til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. For skiltsaker legger stedsnavnloven her opp til en løsning hvor klager som gjelder regionkontorene til Statens vegvesen skal gå til departementet, og ikke Vegdirektoratet som er nærmeste overordnede forvaltningsnivå.

Departementets vurdering er at bestemmelsen bør endres, slik at det ikke lenger står "overordnet departement". I stedet bør klager på statlige organers manglende bruk og feilbruk av stedsnavn gå til det nærmeste overordnede organet. Rett mottaker for klage på regionkontorene til Statens vegvesen vil da være Vegdirektoratet.

10.3 Departementets forslag

Departementet foreslår at bestemmelsene om klage etter loven flyttes til ny § 12, som følge av redaksjonelle endringer i loven.

Følgende innholdsmessige endringer foreslås i klagebestemmelsen:

- Det tas inn en ny setning i § 12 første ledd om tilfellene der myndigheten til å vedta skrivemåten av stedsnavn er delegert fra Kongen til et departement:

"Vedtak gjorde av Kongen kan ikkje påklagast. Det same gjeld når vedtak som er gjorde av eit departement i medhald av delegert mynde"

- Innholdet i bestemmelsen om feilbruk eller manglende bruk av stedsnavn flyttes til et eget ledd og omformuleres slik:

Feilbruk og manglende bruk av stadnamn etter § 11 kan påklagast til det organet som er nærast overordna det organet som klagen gjeld. Fylkesmannen skal ta imot klager over feilbruk og manglende bruk når det gjeld kommunale eller fylkeskommunale organ

- Setningen om klage på manglende vedtak i gjeldende § 10, første ledd, åttende punktum blir endret, slik at den blir språklig riktig, og meningsinnholdet kommer bedre fram. Ny § 11 andre ledd andre punktum foreslås endret fra " Klage over manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda" til " Manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda."
- Henvisningene til andre paragrafer blir oppdatert, som en konsekvens av de redaksjonelle endringene i loven.

Departementet ber høringsinstansene særlig vurdere forslaget om at klager på manglende bruk og feilbruk av vedtatte stedsnavn skal gå til Fylkesmannen.

11. Gjenåpning av stedsnavnsaker

Vedtak som er fattet av Klagenemnda for stedsnavnsaker med hjemmel i gjeldende lov, påvirkes ikke av forslaget til lovendringer. Lovendringene har ikke tilbakevirkende kraft og vedtaket er bindende.

Departementet legger til grunn at eventuelle lovendringer vil være å regne som en «nye opplysningar», jf bestemmelsen i stedsnavnloven om gjenåpning av en stedsnavnsak. Innholdet i denne bestemmelsen er foreslått videreført uendret i ny § 10. Dette kan gi grunnlag for å gjenåpne en avsluttet stedsnavnsak. Det går klart frem av merknadene til gjeldende § 7 *Gjenopptaking* i Ot.prp.nr.42 (2004 – 2005) at dette er tilstrekkelig: "Nye reglar som endrar det faktiske vurderingsgrunnlaget, er også grunn til gjenopptaking".

12. Oppfølging av NOU 2016:18 *Hjertespråket*

Kapittel 20 i NOU 2016:18 *Hjertespråket* gir en historisk bakgrunn for situasjonen for samiske stedsnavn:

"Den historiske fornorskingen av samiske navn var en form for kolonisering. Det var et politisk virkemiddel for å hevde herredømme over nordområdene, og hadde en spesiell rolle i assimileringspolitikken. Myndighetene har gjennom fornorskningshistorien ofte benyttet ulike midler for å skape norske navn utfra opprinnelige samiske navn. Dette har bidratt til å opprettholde hierarkiet mellom norske og samiske stedsnavn der norske stedsnavn fortsatt i dag blir sett på som "de riktige" navnene sammenliknet med de samiske navnene, som ofte bygger på muntlig tradisjon".

I arbeidet med utredningen var utvalgets mandat å gjennomgå samelovens språkregler og bestemmelser om samisk språk i andre lover. Utvalget hadde i oppdrag å utrede og eventuelt fremme forslag til endringer i slikt lovverk.

Helt overordnet er stedsnavnloven i NOU 2016: 18 *Hjertespråket* beskrevet som et virkemiddel som i noen grad bøter på fornorskingspolitikken: "Særlig etter at stadnamnlova kom i 1990 har en reintroduisering av samiske stedsnavn blitt en viktig del av språkpolitikken med å få samiske navn i offentlig bruk".

Det er en tilleggsdimensjon ved det å verne samiske og kvenske stedsnavn, som ikke gjelder for norske stedsnavn. Norske stedsnavn kan komme i posisjon til å fortrenge både samiske og kvenske der disse språkene har tradisjon. Som mindretallsspråk utsettes samisk og kvensk for et ekstra press. De samiske og kvenske stedsnavnene er mindre kjent i befolkningen, det er færre som bruker dem, og de er til en viss grad også dårligere dokumentert. I tillegg er de samiske og kvenske representantene ofte i mindretall i kommunestyre osv. Samisk og kvensk har kortere tradisjon som skriftspråk. Brukere av samiske språk er derfor ikke så sikre på hvilke rettskrivningsnormer som gjelder. Kvensk fikk ikke egen skriftspråkstandard før i 2016. Vanlige folks kunnskap om rettskrivningsnormene i samiske språk og kvensk er også svakere enn i norsk rettskrivning. Som språklov gir derfor stedsnavnloven også tilgang til språk, og er en formidler av rettskrivningsnormer i regionale variasjoner, og er slik med på å styrke språkbruken og statusen til språket i offentlig bruk. Samtidig formidler loven immaterielle kulturminner. Alt i alt ser Kulturdepartementet etterlevelse av stedsnavnlovens regler som svært viktige i en overordnet og nasjonal språkpolitikk.

Kulturdepartementet har vurdert forslagene til tiltak som det samiske språkutvalget har kommet med i kapittel 20 om stedsnavn i NOU 2016:18 *Hjertespråket*.

Kulturdepartementets vurdering sammenfaller i stor grad med de vurderingene som kom fram i hørings svarene fra Kartverket og Språkrådet⁹. Vurderingen er at noen tiltak som er

⁹ Høringssvarene ligger her: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--nou-201618-hjertespraket--forslag-til-lovverk-tiltak-og-ordninger-for-samiske-sprak/id2523831/?factbox=horingssvar>

foreslått av det samiske språkutvalget, er svært arbeidskrevende eller vanskelige å følge opp i praksis. Samtidig er Kulturdepartementet enig i analysen språkutvalget gjør av situasjonen for de samiske stedsnavnene. Den delen av stedsnavnloven som skal sikre at de samiske stedsnavnene blir videreført i bruk, er ikke godt nok etterlevd. Derfor er usynliggjøringen av de samiske stedsnavnene fremdeles et problem som må løses:

"Utvalget mener en utfordring i arbeidet med samiske stedsnavn ligger i at det er en tendens til at navnemyndighetene vedtar bare norske navn, og ikke benytter muligheten til å fastsette samiske navn eller flerspråklige navn. Utvalget mener dette særlig gjelder der kommunene vedtar nye veinavn, adressenavn eller adressetilleggsnavn. Bruken av bare norske stedsnavn er også gjennomgående innen forvaltningsområdet for samisk språk." (NOU 2016: 18, side 241).

"Sametingsrådet uttaler at de erfarer at samiske navn som er registrerte likevel ikke blir tatt med ved skiltofornyelser, på tross av at lovverket er tydelig på at samiske stedsnavn skal tas i bruk." (Punkt 20.8.2 i NOU 2016: 18)

I forbindelse med Norges rapporteringer om gjennomføringen av den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk har Europarådets ministerkomité anbefalt Norge å iverksette nødvendige tiltak for å sikre en effektiv gjennomføring av stedsnavnlovgivningen på lokalt og regionalt nivå:

"Ekspertkomiteen mener at den juridiske rammen for bruk av samiske, kvenske og finske stedsnavn er den beste praksis som finnes i Europa. Med dette i tankene, og i betraktning av opplysninger mottatt fra kvensktalende angående mangler ved gjennomføringen, oppfordrer ekspertkomiteen norske myndigheter til også å sikre bruk av vedtatte stedsnavn på minoritetsspråk i sin praksis." (Ministerkomiteens 6. evalueringsrapport).

Departementets vurdering er at den viktigste oppfølgingen denne revisjonen av loven kan gjøre av språkutvalgets anbefalinger, er å sikre etterlevelsen av regelverket. Endringsforslaget innebærer derfor et tydeligere klageløp for situasjonene der reglene om bruk av stedsnavn ikke blir etterlevd.

I tillegg foreslår departementet, i tråd med samisk språkutvalgs forslag, å sikre at skrivemåte av navn på reinbeitedistrikter blir behandlet etter reglene i stedsnavnloven.

Reinbeitedistriktene har i dag navn, gjerne både på norsk og samisk, i tillegg til et nummer. Disse navnene er i offentlig bruk. Kartverket har en oversikt over distriktsgrenser¹⁰ og navn, mange både på samisk og norsk. Imidlertid er ikke disse navnene å finne i Sentralt stadnamnregister (SSR) som godkjente/vedtatte navn på reinbeitedistrikt verken på samisk eller norsk. Man kan finne navnet, for eksempel Málesnjárga godkjent som nes i sjø, men ikke som reinbeitedistrikt.

I NOU 2016: 18 *Hjertespråket* er reinbeitedistrikt omtalt som administrative områder som kan kartfestes og derfor bør gå inn under definisjonen av stedsnavn.

¹⁰ https://kartverket.no/standard/sosi/html_31/rein/07m_rein.htm

Stedsnavnlovens § 2 definerer bl.a. at "*administrative område som kommunar og sokn, institusjonar og adresser*" er stedsnavn. Med denne formuleringen kan reinbeitedistrikt allerede være omfattet av lovverket uten at det senere i loven fremgår hvem som er vedtaksmyndighet og hvilken prosedyre man skal følge for navnevalg.

Kulturdepartementet foreslår derfor å tilføye reinbeitedistrikt blant eksemplene, slik at det blir "*administrative område som kommunar og sokn, institusjonar, reinbeitedistrikt og adresser*". På den måten synliggjøres reinbeitedistrikt som objekt for navnevedtak, noe som igjen genererer bestemmelse om vedtaksmyndighet og prosedyre.

Kulturdepartementet foreslår i dette høringsnotatet at Kartverket er vedtaksorgan for skrivemåten av reinbeitedistrikter. Det er distriktene som selv bestemmer hvilket navn som skal brukes.

13. Redaksjonelle endringer

13.1 Gjeldende rett

Stedsnavnloven er i dag en liten lov med 14 paragrafer. Det har vært gjennomført flere revisjoner av loven, senest i 2015, som har ført til flere unntak fra hovedreglene, delvis regulering av navnevalg og bruk av stedsnavn i tillegg til regulering av skrivemåten av dem. Flere av bestemmelsene i loven er blitt svært lange og omfattende, som for eksempel § 6 *Nærare om saksbehandlinga* og § 10 *Klage*.

13.2 Departementets vurdering

Det er departementets vurdering at loven, slik den fremstår i dag, kan være vanskelig å orientere seg i, og at rekkefølgen i saksbehandlingen i stedsnavnsaker ikke fremgår klart. Det er også steder hvor delvis samme innhold er regulert i to paragrafer, som regelen om at eiere av et gårdsbruk selv kan fastsette skrivemåten av navnet på bruket, jf § 4, andre ledd og § 6, andre ledd.

Departementet mener at når det nå gjøres en bredere gjennomgang av loven, vil det også være hensiktsmessig å se nærmere på strukturen i loven og rette opp eventuelle uklarheter. Ett av grepene som vi mener vil gjøre loven lettere tilgjengelig for dem som skal anvende den, er å dele opp noen av bestemmelsene i flere paragrafer. Det vil også være hensiktsmessig å flytte noe av innholdet fra én bestemmelse til en annen, slik at reguleringen av samme situasjon i større grad er samlet på ett sted i loven.

Departementet mener også at det er nødvendig med noen tillegg i loven som kun er tatt med av pedagogiske hensyn og ikke er ment å endre rettstilstanden på området. Disse forslagene er omtalt fortløpende i høringsnotatet, og blir ikke nevnt i dette kapitlet.

13.3 Departementets forslag

Departementet foreslår en rekke redaksjonelle endringer i loven. Disse er ikke ment å endre selve det materielle innholdet i loven, men er kun ment å gjøre loven enklere og klarere.

Oversikt over de redaksjonelle endringene som departementet foreslår:

- Lovens § 4, første ledd, andre og tredje punktum foreslås satt sammen til én setning. Det er ikke grunn til å omtale rettskrivingsprinsipp for kvensk i en egen setning.

Forslag til endring i § 4, første ledd andre punktum: "Skrivemåten skal følge gjeldende rettskrivingsprinsipp for norsk, samisk og kvensk".

Innholdet i gjeldende tredje punktum slettes og innholdet i gjeldene fjerde punktum blir nytt tredje punktum.

- Gjeldene § 4, andre ledd deles inn i flere ledd.
- Gjeldende § 8 *Særskilde reglar om gardsnamn og bruksnamn*, flyttes frem i loven og blir ny § 5 *Særskilde reglar om gardsnamn og bruksnamn*. Henvisingene i bestemmelsen til andre paragrafer oppdateres som følge av omstruktureringen av loven.
- Gjeldene § 6, andre ledd, første punktum flyttes og blir ny § 5, tredje ledd:

I saker om skrivemåten av nedervde bruksnamn har eigaren rett til å fastsetje skrivemåten dersom han kan dokumentere at den ønskete skrivemåten har vore i offentleg bruk som bruksnamn.

- Gjeldende 5 *Fastsetjing av skrivemåten* og § 6 *Nærmare om saksbehandlinga* er foreslått delt opp i flere paragrafer, slik at innholdet i bestemmelsene fremgår av ny § 6. *Igangsetjing av stadnamnsak*, ny § 7 *Avgjerder*, ny § 8 *Kunngjering og høyring* og ny § 9 *Tilråding*.
- Som følge av denne oppsplittingen av paragrafer, endres nummereringen på resten av paragrafene i loven.
- Setningen i gjeldende § 5, tredje ledd, andre punktum, som er foreslått flyttet til ny § 7 *Avgjerder*, foreslås også satt som eget ledd i bestemmelsen:

Det kan gjerast samlevedtak for skriftforma av eit namneledd innanfor det same administrative området.

Begrunnelsen for dette er at det bør komme klarere frem at det kan være aktuelt også for andre vedtaksorgan enn Kartverket å gjøre samlevedtak.

- I forslaget til ny § 8 *Kunngjering og høyring*, er det kun satt inn den reguleringen av eierfastsettelse av bruksnavn som gjelder høring. Dette for å unngå

dobbeltbehandling av denne situasjonen. Resten av reguleringen av eierfastsettelse av stedsnavn er foreslått regulert i ny § 5 *Særskilde regler om gardsnamn og bruksnamn*.

- Gjeldende § 10, første ledd, sjette punktum er foreslått som ny § 12, første ledd, sjette punktum. Denne setningen foreslås endret slik at Stortinget ikke nevnes. Vedtak fattet av Stortinget kan uansett ikke påklages til et forvaltningsorgan, så tillegget om dette i paragrafen er overflødig.
- Gjeldende § 10, første ledd, åttende punktum er foreslått som ny § 12, andre ledd andre punktum. Denne setningen foreslås endret fra "*Klage over manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda*" til "*Manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda*." Slik setningen er formulert i dag, kan den tolkes som om det er klagen som kan påklages, ikke det manglende vedtaket, noe som ikke var lovgivers hensikt.
- I gjeldende § 10, fjerde ledd, foreslått som ny § 12, femte ledd, er "forvaltningsloven" endret til "forvaltningslova". Stedsnavnloven ellers bruker a-endelsen i "lova" og i § 12 er det referert til korttittelen på loven. Korttittelen skal derfor stå på nynorsk med a-endelse
- Gjeldende § 13 som er foreslått som ny § 16 gjelder iverksettelsen av loven. Her foreslår departementet å stryke andre leddet: "*Frå same tid blir det gjort følgjande endring i lov av 23. juni 1978 nr. 70 om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom (delingsloven)*." Denne setningen har ved en inkurie blitt videreført i lovrevisjonen av 2015. Delingsloven, som det henvises til, er opphevet. Det vil etter departementets vurdering ikke være behov for endringer i gjeldende lov 17. juni 2005 nr. 101 om eigedomsregistrering (matrikkellova), som følge av de foreslåtte endringene i stedsnavnloven.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om disse redaksjonelle grepene vil gjøre loven lettere å orientere seg i og om de bidrar til at bestemmelsenes innhold kommer klart frem.

14. Regler om skrivemåten av stedsnavn – alternativ 2

Alternativ 2 omfatter alle endringsforslagene i alternativ 1 som er omtalt i kapitlene ovenfor, men inneholder i tillegg forslag til en ytterligere endring. Forslaget til endringer i reglene om skrivemåten i alternativ 2 omfatter altså også forslaget til endringer i skrivereglene som er omtalt i alternativ 1 i kapittel 6.

Hensikten med å dele forslaget i to alternativer, er å få høringsinstansenes synspunkter på om det ene alternativet er å foretrekke fremfor det andre.

14.1 Gjeldende rett

De aller fleste stedsnavnene i dag er resultat av spontan, folkelig navnetting på for eksempel åkrer, fjell og vann rundt oss. Den mest typiske navnelagingen har foregått slik at et ord for en terrengformasjon har blitt til navnet på et sted. Fellesnavnet *mo* har blitt til egennavnet *Mo*. Bosetningen på eller ved denne moen har så typisk fått navnet *Moen*. I faglitteraturen snakker en derfor om primære og sekundære navnelaginger. Det er i lys av dette vi må forstå § 4 andre ledd første punktum i stedsnavnloven;

Når det same namnet er brukt om ulike namneobjekt på den same staden, skal den skrivemåten som er brukt for det namneobjektet namnet opphavleg vart brukt om, som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten for dei andre namneobjekta.

Da denne regelen ble innført ved lovendringen i 2005, var det ingen som hadde innvendinger mot den (se Ot.prp. nr. 42 punkt 6.2). Grunnen var at den ble sett på som forenkling for behandling av "like saker" – ut fra en logikk om at språklig helt sammenfallende navn, brukt i samme geografiske område, prinsipielt sett er det samme navnet, og at saksbehandlingen bør fremme lik behandling av dette navnet i flere funksjoner. I en evaluering av stedsnavnloven¹¹ går effektiviserings- og forenklingstankegangen tydelig fram:

"Gruppen foreslår forenklinger på flere punkter. Det foreslås bl.a. at primærfunksjonen som hovedregel skal være bestemmende når et navn blir brukt i ulike funksjoner, at Statens kartverk skal være vedtaksorgan for fastsetting av skrivemåte i all statlig sammenheng (unntatt for navn som får fastsatt skrivemåte av Kongen, Stortinget eller et departement), og at ansvaret for samordning av saksbehandlingen skal ligge hos vedtaksorganet".

Et ekstra argument for regelen er at den også bidrar til at navneverket blir enhetlig. Det er upraktisk og kan fremstå som uoversiktlig om en grend og et bruk med samme navn, skrives ulikt på ett og samme kart.

¹¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/evaluering-av-stadnamnlova/id521571/>

Kartverket har kompetansen til å vedta skrivemåten av gårdsnavn, bruksnavn, seternavn, naturnavn og navn på statlige anlegg, jf. § 5 tredje ledd. Gårdsnavn, bruksnavn, seternavn og naturnavn kan alle være eksempler på navn på primære navnedanninger.

I praksis betyr regelen at når Kartverket skal vedta skrivemåten av gårds- og bruksnavn som opprinnelig har vært naturnavn, må de se til det vedtaket om skrivemåte som er gjort for naturnavnet. I noen tilfeller må da skrivemåten av naturnavnet vedtas før en kan fastsette skrivemåten av gårdsnavnet og bruksnavnet. Gårdsnavn blant de eldste stedsnavnene våre, og ofte primære navnedanninger. Skrivemåten av et gårdsnavn vil derfor være retningsgivende for skrivemåten av bruksnavn, som i mange tilfeller er nyere enn gårdsnavnene. De har derfor ofte det man med et fagord kaller *sekundær funksjon*. Statlige anlegg får enten et nytt navn, eller de oppkalles etter opprinnelige navneobjekter i området som anlegget ligger.¹² De har alltid sekundær funksjon dersom de oppkalles etter eksisterende navn.

Med hjemmel i gjeldende § 5 andre ledd har kommunen og fylkeskommunen vedtakskompetanse til å gjøre vedtak om skrivemåte av offisielle adressenavn og av navn på tettsteder, grender, kommunale gater, veier, torg, boligfelt og lignende. Fylkeskommunen vedtar skrivemåten av navn på fylkeskommunale anlegg.

14.2 Departementets vurdering

Fordelingen av vedtakskompetansen for skrivemåte er slik at kommunene, med unntak av grendenavn og tettstedsnavn, bare vedtar skrivemåten av navn på sekundære navneobjekter.

Slik kompetansen til å vedta skrivemåte av stedsnavn er fordelt i dag, vil et vedtak som Kartverket har gjort f.eks. om skrivemåte for et gårdsnavn typisk være retningsgivende for kommunens vedtak om et adressenavn der gårdsnavnet inngår som ledd i en sammensetning. Dersom Kartverket har vedtatt skrivemåten *Gultvet* for gårdsnavnet (navnet på matrikkelgården), vil skrivemåten på et adressenavn med tillegget *–veien* etter hovedregelen skrives *Gultvetveien*. Dette gjelder selv om grunneierne har benyttet seg av muligheten til å fastsette en annen skrivemåte, f.eks. *Gultvedt*, på ett eller flere bruksnumre under dette gårdsnummeret. Fra et lokalt ståsted kan denne regelen oppfattes som urimelig ettersom kommunens vedtak om skrivemåte ofte i praksis er styrt av hvilket vedtak om skrivemåte Kartverket har gjort tidligere. Det er også en kjensgjerning at slike adressenavsaker genererer mange navnesaker fordi det ikke er gjort et vedtak om skrivemåten på navnet på det primære navneobjektet. Dette fører ikke sjelden til at kommunens adresseringsarbeid blir forsinket.

For å unngå slik "overstyring" vil en mulig løsning for kommunen være å unngå å vedta et navn som ikke bygger på lokal navnetradisjon og viderefører primære navnedanninger. Dette vil i så fall ikke være i tråd med lovens formål om "aktiv bruk av namna".

¹² Kartverket har ikke, som kommunen, kompetanse til å velge navn på de navneobjektene Kartverket vedtar skrivemåten for. Det er f.eks. Kystverket eller Statens vegvesen som velger navnet.

14.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å skrive om regelen i gjeldende § 4 andre ledd første punktum. Dette innebærer å videreføre hovedregelen, men kun for statlige og fylkeskommunale vedtak om skrivemåte:

Når statleg eller fylkeskommunalt organ fastset skrivemåten og det same namnet er brukt om ulike namneobjekt på den same staden, skal den skrivemåten som er brukt for det namneobjektet namnet opphavleg vart brukt om, som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten for dei andre namneobjekta

Kommunene er etter dette forslaget ikke forpliktet til å vedta skrivemåter som er avledet av skrivemåten til navnet på det opprinnelige navneobjektet, men god navneskikk tilsier at de likevel bør tilstrebe lik skrivemåte. Stedsnavntjenesten står fritt til å opplyse kommunen om det dersom Kartverket har fattet eller vil fatte en annen skrivemåte på et opprinnelig navneobjekt.

15. Administrative og økonomiske konsekvenser

Departementet har i dette høringsnotatet foreslått to alternative endringsforslag.

Med alternativ 1 vil det etter departementets vurdering bli en noe økt administrativ og økonomisk byrde for Fylkesmannen, som følge av å bli utpekt som klageinstans for kommuners manglende eller feilbruk av vedtatte stedsnavn. Erfaringsmessig er det imidlertid få av denne typen klagesaker, og spredt ut over hele landets fylkesmenn, antar vi byrden vil bli liten. Kostnaden knyttet til å opparbeide seg kompetanse på et nytt fagfelt vil delvis begrenses av at de kan innhente faglig råd og vurdering av stedsnavntjenesten.

Kartverket vil etter forslaget få en ny lovpålagt oppgave om å vedta skrivemåten av reinbeitedistrikt. Dette vil bli en fortsettelse av dagens praksis og vil dermed ikke få noen nevneverdige økonomiske og administrative konsekvenser.

Omorganiseringen av stedsnavntjenesten og utvidet ansvar for rådgiving og veiledning i stedsnavnsaker, vil innebære både økonomiske og administrative konsekvenser for Språkrådet. Disse er forutsatt dekket innen Kulturdepartementets budsjettamme.

For kommunene vil den foreslåtte saksbehandlingsregelen om innhenting av tilråding om navnevalg innebære noe nytt sammenlignet med gjeldende regelverk. Departementet mener denne regelen ikke vil gi merarbeid for kommunene, siden innhenting vil skje i samme saksgang som innhenting av tilråding om skrivemåte.

Forslaget om å ta inn i loven at kommunen er ansvarlig for å kunngjøre stedsnavnsaker, også der det er et statlig organ som har reist saken, antas å ikke ha noen administrative eller økonomiske konsekvenser for kommunen. Dette har vært fast praksis i 25 år, og innebærer derfor ingen endring i oppgaver for kommunene.

For kommunene vil forslagene ellers i alternativ 1 ellers innebære at de vil kunne få større gjennomslag for sine ønsker i flere stedsnavnsaker, og dermed raskere avklaringer og færre klagerunder.

Alternativ 2 innebærer i tillegg til konsekvensene av alternativ 1 også en forenkling for kommunen, og vil kunne innebære kortere saksbehandlingstid fra det reises navnesak til det gjøres vedtak om skrivemåte.

Forslaget vil også innebære noe mindre arbeidsoppgaver for Kartverket, som ikke lenger skal reise klagesak i de tilfellene kommuner vedtar en skrivemåte som ikke er avledet av navnet i primærfunksjonen.

Etter departementets vurdering vil forslagene samlet sett ikke ha vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser.

16. Forslag til endringer i stedsnavnloven

I lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn (stadnamnlova) gjøres følgende endringer (endringene er markert med kursiv):

§ 1. *Formål og verkeområde*

Formålet med denne lova er å ta vare på stadnamn som språklege kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna.

Lova skal sikre omsynet til *norske*, samiske og kvenske stadnamn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtalar og konvensjonar.

Lova gjeld når organ for stat, fylkeskommune og kommune skal fastsetje stadnamn eller skrivemåten av dei, eller bruke dei i tenesta. Lova gjeld også bruk av stadnamn i selskap som det offentlege eig fullt ut og i læremiddel som skal brukast i skolen. Departementet kan i særskilte tilfelle gi forskrift om at lova skal gjelde når selskap som det offentlege ikkje eig fullt ut, skal bruke stadnamn.

Lova gjeld ikkje for Svalbard, Jan Mayen og dei norske bilanda, den norske kontinentalsokkelen og Noregs økonomiske sone.

§ 2. *Definisjonar*

I denne lova tyder:

- a) stadnamn: namn på terrengformasjonar som fjell og vatn, kulturformasjonar som gardsområde, gardsbruk, vegar og bruer, administrative område som kommunar og sokn, *reinbeitedistrikt*, institusjonar og adresser
- b) gardsnamn: namnet på heile det gardsområdet som eitt eller fleire gardsnummer er knytte til
- c) bruksnamn: namn på gardsbruk eller annan eigedom med eitt eller fleire bruksnummer eller festenummer under eit gardsnummer
- d) nedervd stadnamn: stadnamn som munnleg eller skriftleg er overlevert frå tidlegare generasjonar
- e) nedervd lokal uttale: uttale som er overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk
- f) rettskrivingsprinsipp: allmenne reglar for korleis lydar og lydkombinasjonar skal givast att i skrift

§ 3. *Namnevern*

Eit stadnamn kan berre takast i bruk på ein stad der det tradisjonelt ikkje høyrer heime dersom det ikkje er i bruk som verna etternamn, ikkje er eit særeige namn og heller ikkje må vernast av andre grunnar.

Eit nedervd stadnamn kan berre bytast ut med eit anna namn som har tradisjon som namn på det same namneobjektet. Unntak kan gjerast dersom særlege grunnar talar for det.

§ 4. Reglar om skrivemåten

Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen. Skrivemåten skal følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp for norsk, samisk og *kvensk*. Skogfinske stadnamn på Austlandet følgjer norske rettskrivingsprinsipp.

Har skrivemåten vore lenge i bruk og er vel kjend og innarbeidd, kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp.

Når statleg eller fylkeskommunalt organ fastset skrivemåten og det same namnet er brukt om ulike namneobjekt på den same staden, skal den skrivemåten som er brukt for det namneobjektet namnet opphavleg vart brukt om, som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten for dei andre namneobjekta. Dette gjeld ikkje i dei tilfella der det opphavlege namnet på namneobjektet er eit bruksnamn med ein skrivemåte som er fastsett av grunneigaren.

To eller fleire skriftformer av same namn på det same namneobjektet kan fastsetjast som sidestilte dersom eitt eller fleire av desse vilkåra er oppfylte:

- a) det finst fleire uttalevariantar av namnet fordi lokaliteten har stor geografisk utbreiing, eller ligg i eit dialektalt eller administrativt grenseområde
- b) to eller fleire skriftformer av namnet er vel innarbeidde
- c) det er sterk lokal interesse for to eller fleire av formene

§ 5. Særskilde reglar om gardsnamn og bruksnamn

Skrivemåten av gardsnamn og bruksnamn som språkleg og geografisk fell saman med nedervde stadnamn, eller med andre stadnamn som etter reglane i denne lova eller i andre lover og forskrifter skal brukast av det offentlege, skal fastsetjast etter reglane i §§ 4 til 8.

Vedtak om skrivemåten av gardsnamn skal som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnamn som er identisk med gardsnamnet eller der gardsnamnet går inn som ein del av bruksnamnet.

I saker om skrivemåten av nedervde bruksnamn har eigaren rett til å fastsetje skrivemåten dersom han kan dokumentere at den ønskete skrivemåten har vore i offentleg bruk som bruksnamn.

Eigaren eller festaren kan, med dei avgrensingane som følgjer av § 3, sjølv velje namn og fastsetje skrivemåten av namnet på eit nyoppretta bruk eller eit bruk som ikkje har eit nedervd namn.

§ 6. Igangsetjing av stadnamnsak

Saker om skrivemåten av stadnamn kan takast opp av

- a) eit offentleg organ og andre som er nemnde i § 1 tredje ledd
- b) eigaren eller festaren i saker som gjeld namn på eige gardsbruk eller eigedom
- c) ein lokal organisasjon med særleg tilknytning til eit stadnamn
- d) *stadnamntenesta*

§ 7. Avgjerder

Kommunen *fastset namn på og vedtek* skrivemåten av offisiell adresse av namn på tettstader, grender, kommunale gater, vegar, torg, bydelar, bustadfelt, anlegg o.l.

Fylkeskommunen *fastset namn på og vedtek* skrivemåten av namn på fylkeskommunale anlegg o.l.

Statens kartverket vedtek skrivemåten av gardsnamn, bruksnamn, seternamn, naturnamn, *reinbeitedistrikt*, namn på statlege anlegg o.l. dersom ikkje anna er fastsett i lov eller forskrift. *Statlege organ vel namn på statlege anlegg som Kartverket gjer vedtak om skrivemåten av.*

Det kan gjerast samlevedtak for skriftforma av eit namneledd innanfor det same administrative området.

Det kan gjerast samlevedtak for skriftforma av eit namneledd innanfor det same administrative området.

Er det tvil om kven som etter desse reglane skal fastsetje skrivemåten av eit stadnamn, kan spørsmålet leggjast fram for departementet til avgjerd.

Namnesak må reisast samtidig for parallellnamn på norsk, samisk og kvensk.

Med mindre anna er fastsett i lov eller i medhald av lov, gjeld reglane i forvaltningsloven kapittel IV, V og VIII ikkje for saker etter lova her.

§ 8. Kunngjering og høyring

Når ei namnesak er teken opp med vedtaksorganet, skal saka gjerast kjend for dei som har rett til å uttale seg. *Kommunene har ansvar for å kunngjere at det er reist namnesak.*

I saker om skrivemåten av nedervde bruksnamn, der eigaren har rett til å fastsetje skrivemåten jf. § 10 tredje ledd, kan skrivemåten vedtakast utan høyring.

Eigaren eller festaren har rett til å uttale seg i saker som gjeld skrivemåten av bruksnamn. Eigaren eller festaren har òg rett til å uttale seg i saker som gjeld gardsnamn når skrivemåten av gardsnamnet skal vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnamnet.

Kommunane har rett til å uttale seg når vedtaket skal gjerast av andre organ enn kommunen sjølv. Kartverket har rett til å uttale seg i saker når vedtaket skal gjerast av

kommunen eller fylkeskommunen. Fylkeskommunane har rett til å uttale seg i saker som gjeld område som femner om meir enn ein kommune. Lokale organisasjonar har rett til å uttale seg i saker som gjeld stadnamn organisasjonen har ei særleg tilknytning til.

§ 9. Tiltråding

- Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal stadnamntjenesta gi tilråding om *fastsetjing av namn, namneskikk og skrivemåte*.

Grunneigaren kan be om å få tilråding frå stadnamntjenesta i saker som gjeld namn på eige gardsbruk eller eigedom.

§ 10. Gjenopning

Ei sak kan bli gjenopna av dei som er nemnde i § 5 bokstav a til d, dersom det kjem til nye opplysningar. Nytt vedtak skal gjerast etter reglane i denne lova.

§ 11. Bruk av stadnamn

Når skrivemåten av eit stadnamn er fastsett etter denne lova og ført inn i stadnamnregisteret, skal han brukast av eige tiltak av dei som er nemnde i § 1 tredje ledd.

Samiske og kvenske stadnamn som blir nytta blant folk som bur fast på eller har næringsmessig tilknytning til staden, skal til vanleg brukast av det offentlege t.d. på kart, skilt, i register saman med eventuelt norsk namn.

Offentlege organ og andre som er nemnde i § 1 tredje ledd, skal halde fram med å bruke dei skriftformene som er i bruk av det offentlege når lova blir sett i verk, til det eventuelt blir gjort endringsvedtak.

Stadnamntenesta kan gi tilråding om bruk av stadnamn.

§ 12. Klage

Vedtak etter denne lova kan påklagast av dei som etter § 6 første ledd bokstav a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåten av stadnamn. Tilsvarande gjeld for vedtak om namnsetjing etter anna lov, dersom vedtaket er i strid med § 3 i lova her.

Offentleg organ har berre klagerett i saker som gjeld namn dei skal bruke i tenesta. Klageretten gjeld også vedtak gjorde av kommunar og fylkeskommunar. Klage skal grunngivast. Vedtak gjorde av Kongen kan ikkje påklagast. *Det same gjeld når vedtak som er gjorde av eit departement i medhald av delegert mynde*

Feilbruk og manglande bruk av stadnamn etter § 11 kan påklagast til det organet som er nærast overordna det organet som klagen gjeld. Fylkesmannen skal ta imot klager over

feilbruk og manglende bruk når det gjeld kommunale eller fylkeskommunale organ. Manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda.

Klager på andre vedtak enn dei som er gjorde av eit departement, skal behandlast av ei klagenemnd oppnemnd av Kongen. I klagesaker av prinsipiell karakter kan klagenemnda gi Språkrådet, Sametinget og departementet høve til å uttale seg.

Departement som gjer vedtak om skrivemåte, har plikt til å ta saka opp til ny avgjerd etter klage. Departementet skal i slike saker innhente tilråding frå klagenemnda.

For førebuinga av ei klagesak gjeld saksbehandlingsreglane i §§ 5 - 8 tilsvarande. Elles gjeld reglane i *forvaltningslova* kapittel VI.

§ 13. Stadnamntenesta

Språkrådet er stadnamnteneste for norske og kvenske stadnamn. Sametinget er stadnamnteneste for samiske stadnamn.

Stadnamntenesta skal gi rettleiing og tilråding om skrivemåten av stadnamn, namneskikk og namnsetjing. Tenesta kan òg uttale seg om bruk av stadnamn.

§ 14. Stadnamnregister

Det skal førast eit sentralt stadnamnregister.

Alle skriftformer som er endeleg fastsette, skal meldast til stadnamnregisteret av det organet som har gjort vedtaket.

Opplysningane i registeret er offentlege.

§ 15. Forskrift og unntak

Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av lova.

Når særlege grunner talar for det, kan departementet i enkelttilfelle gjere unntak frå reglane i lova og forskrifta.

§ 16. Iverksetjing

Denne lova gjeld frå den tid Kongen fastset.¹